

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

**Факультет міжнародної економіки і менеджменту
Кафедра міжнародної економіки**

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

«МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»

**05 Соціальні та поведінкові
науки**

051 «Економіка»

Форма навчання: очна (денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему « Вільні економічні зони в Польщі: досвід для України»

(назва теми)

здобувача: Бакуновець Анастасії Сергіївни _____

(ПІБ, підпис)

**Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент Загарій Віта
Клавдіївна**

(науковий ступінь, учене звання, ПІБ)

_____ (підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з
атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: д.е.н., професор Столярчук Я.М.

_____ (підпис)

Київ 2024

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

**Факультет міжнародної економіки і менеджменту
Кафедра міжнародної економіки**

**ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ**

«МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»

**05 Соціальні та поведінкові
науки**

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

051 «Економіка»

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ

05 Соціальні та поведінкові науки

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

051 Економіка

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми
«Міжнародна
економіка»

_____ Столярчук Я.М.
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ 20__р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри міжнародної
економіки

_____ Столярчук Я.М.
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ 20__р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

**здобувачці вищої освіти Бакуновець Анастасії Сергіївни
денної форми навчання**

на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи

на тему: «Вільні економічні зони в Польщі: досвід для України»

Тему затверджено наказом ректора Університету від «07» грудня 2023 р. № 2230-ст

Кваліфікаційна бакалаврська робота виконується на матеріалах наукових публікацій,
аналітичних звітів міжнародних організацій, статистичної інформації з відкритих
джерел

План кваліфікаційної бакалаврської роботи

Розділ 1	Теоретичні основи діяльності вільних економічних зон
-----------------	--

Розділ 2	Оцінка діяльності вільних економічних зон в Польщі та досвід для України
Об'єкт дослідження:	Вільні економічні зони
Предмет дослідження:	Діяльність вільних економічних зон в Польщі та в Україні.
Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи:	Розглянути досвід створення та функціонування вільних економічних зон в Польщі та виявити перспективні напрямки для розвитку вільних економічних зон в Україні.

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1	<ul style="list-style-type: none"> – провести аналіз теоретичних основ та класифікації вільних економічних зон; – розглянути особливості функціонування вільних економічних зон; – оглянути методологію оцінки діяльності вільних економічних зон;
У розділі 2	<ul style="list-style-type: none"> – дослідити історію створення та особливості функціонування вільних економічних зон в Польщі; – оглянути діяльність вільних економічних зон в Польщі; – провести порівняльний аналіз ефективності вільних економічних зон у Польщі та Україні; – визначити перспективні напрямки створення та розвитку вільних економічних зон в Україні на основі досвіду Польщі.

Завдання підготував науковий керівник

_____

В.К.Загарій

«___» _____ 2023 р.

Завдання одержав студент

_____

А. С.Бакуновець

«___» _____ 2023 р.

Реферат

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 58 сторінок, 6 таблиць, 7 рисунків, список використаних джерел з 43 найменувань, додатки.

Вільні економічні зони в Польщі: досвід для України

Об'єктом дослідження: вільні економічні зони.

Предметом дослідження є діяльність вільних економічних зон в Польщі та в Україні.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи розглянути досвід створення та функціонування вільних економічних зон в Польщі та виявити перспективні напрямки для розвитку вільних економічних зон в Україні.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі завдання:

- провести аналіз теоретичних основ та класифікації вільних економічних зон;
- розглянути особливості функціонування вільних економічних зон;
- оглянути діяльність вільних економічних зон в Польщі;
- оглянути методологію оцінки діяльності вільних економічних зон;
- дослідити історію створення та особливості функціонування вільних економічних зон в Польщі;
- провести порівняльний аналіз ефективності вільних економічних зон у Польщі та Україні;
- визначити перспективні напрямки створення та розвитку вільних економічних зон в Україні на основі досвіду Польщі.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. Робота має як теоретичну, так і практичну значущість, бо розглядає досвід Польщі у розвитку вільних економічних зон у Польщі та окреслює перспективні напрямки їх розвитку в Україні. Практична значущість роботи полягає в тому, що розглянувши створення, розвиток та діяльність польських вільних економічних зон, було запропоновано шляхи впровадження вільних економічних зон і в Україні. Розроблено теоретичні та практичні основи, стратегічні рішення для забезпечення ефективності роботи і розвитку вільних економічних зон. Наукова важливість цієї роботи полягає в можливості застосування сформованих в ній рекомендацій для розробки та обґрунтування програм регіонального розвитку, а також для формування стратегій і концепцій зовнішньоекономічної діяльності. Дослідження ВЕЗ Польщі дає можливість Україні вивчити успішні практики та адаптувати їх відповідно до своїх специфічних умов, що може позитивно вплинути на економічний розвиток країни.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи 2024.

Рік захисту роботи 2024.

Ключові слова: вільні економічні зони, досвід, Україна, Польща, оцінка.

В і д г у к
на кваліфікаційну бакалаврську роботу
здобувача факультету Міжнародної економіки і менеджменту
освітньо-професійної програми «Міжнародна економіка»

Бакуновець Анастасії Сегріївни

на тему: « Вільні економічні зони в Польщі: досвід для України»

1. Актуальність теми: Надання спеціального режиму господарювання окремим територіям та видам економічної діяльності достатньо широко використовується при проведенні економічної політики в країнах з різними рівнями розвитку ринкових відносин. Багато науковців досліджують питання, що стосуються вільних (спеціальних) економічних зон, але проблематика цієї теми залишається актуальною.

2. Позитивні риси кваліфікаційної бакалаврської роботи: В роботі проведено аналіз теоретичних основ та класифікації вільних економічних зон; досліджено історію створення та особливості функціонування вільних економічних зон в Польщі; проведено порівняльний аналіз ефективності вільних економічних зон у Польщі та Україні; визначено перспективні напрямки створення та розвитку вільних економічних зон в Україні.

3. Наявність самостійних розробок автора: У роботі, на основі аналізу ефективності вільних економічних зон у Польщі та Україні, визначено перспективні напрямки створення та розвитку вільних економічних зон в Україні на основі досвіду Польщі.

4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій: Практична значущість роботи полягає в тому, що розглянувши створення, розвиток та діяльність польських вільних економічних зон, було запропоновано шляхи впровадження вільних економічних зон і в Україні. Розроблено теоретичні та практичні основи, стратегічні рішення для забезпечення ефективності роботи і розвитку вільних економічних зон. Наукова важливість цієї роботи полягає в можливості застосування сформованих в ній рекомендацій для розробки та обґрунтування програм регіонального розвитку, а також для формування стратегій і концепцій зовнішньоекономічної діяльності.

5. Наявність недоліків: Не повністю розкрита практична значущість роботи. По тексті роботи зустрічаються окремі редакційні огріхи.

6. Загальна оцінка кваліфікаційної бакалаврської роботи та її допущення до захисту перед ЕК: робота відповідає всім поставленим вимогам, може бути допущена до захисту перед екзаменаційною комісією і заслуговує на оцінку 46 балів.

Науковий керівник: доцент кафедри міжнародної економіки, к.е.н., доцент
Загарій В.К.

“ _____ ” _____ 2024 р.
(підпис) (прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДІЛЬНОСТІ ВІЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ЗОН	6
1.1. Сутність та класифікація вільних економічних зон	6
1.2. Особливості функціонування вільних економічних зон.....	16
1.3. Методологія оцінки діяльності вільних економічних зон	21
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ДІЛЬНОСТІ ВІЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ЗОН В ПОЛЬЩІ ТА ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ	24
2.1. Огляд вільних економічних зон в Польщі: історія та особливості	24
2.2. Аналіз діяльності вільних економічних зон в Польщі	29
2.3. Порівняльний аналіз та оцінка ефективності основних вільних економічних зон Польщі та України.....	33
2.4. Перспективні напрямки створення та розвитку вільних економічних зон в Україні	40
ВИСНОВКИ	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	59
ДОДАТКИ	64

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Актуальність дослідження полягає у тому, що вільні економічні зони (ВЕЗ) є одним із ключових інструментів для стимулювання економічного розвитку у багатьох країнах. Сучасна ситуація в Україні відзначається економічними викликами, спричиненими пандемією COVID-19 та повномасштабним вторгненням на територію держави з боку Росії. Поява депресивних областей ускладнює завдання приваблення інвестицій для покращення їх розвитку, а також післявоєнного відновлення. Міжнародний досвід показує, що ефективним рішенням цієї проблеми є створення спеціальних економічних зон на визначених територіях. У зв'язку з тим, що Україна активно розвиває свою економіку та шукає нові шляхи для післявоєнного відновлення, зокрема залучення інвестицій та підвищення конкурентоспроможності, вивчення досвіду Польщі у цій сфері є надзвичайно важливим.

Саме тому це дослідження спрямовано на порівняльний аналіз вітчизняного та польського досвіду, знаходження спільних рис та особливостей цих двох країн. Дослідження має значення для розробки ефективних стратегій та політик розвитку вільних економічних зон в Україні. Аналіз факторів успіху та недоліків діяльності ВЕЗ у Польщі дозволить зрозуміти, які підходи можуть бути застосовані в українських умовах, а також як уникнути можливих помилок.

В останні десятиліття вільні економічні зони (ВЕЗ) стали одним із ключових інструментів для стимулювання економічного розвитку у багатьох країнах світу. Вони визнані як ефективний механізм для залучення інвестицій, створення робочих місць та підвищення конкурентоспроможності регіонів. У цьому контексті особливий інтерес викликає досвід розвитку вільних економічних зон у Польщі, яка успішно впроваджує цей інструмент вже протягом десятиліть.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато вчених, як вітчизняних, так і зарубіжних, займалися питаннями дослідження спеціальних економічних зон. Звіти міжнародних організацій, таких як Світовий Банк та ЮНКТАД, а також

наукові праці зарубіжних авторів, включаючи Дугласа Жіхуа Цзєня, Т. Дорожинського, Г. Міцека, В. Ярчевського та інших, відіграють важливу роль у дослідженнях спеціальних економічних зон на міжнародній арені. Внесок у ці дослідження також зробили науковці з Німеччини (Е. Лоувен, І. Полулях), Франції (Ж. Дюшен, А. Базель). Вагомий науковий доробок щодо вільних економічних зон в Україні та їхні функції представлено у працях А. Сошникова, М. Скиби, М. Карліна, Ю.В. Войцеховської, А.О. Мавріної, В.В. Войцеховської, О.О. Вороніної та інших. Водночас, попри широке висвітлення проблематики СЕЗ науковцями, тема досі залишається нерозкритою і містить багато дискусійних питань: потребує подальшого ґрунтовного вивчення зарубіжний досвід і перспективи в Україні вільних економічних зон як інструменту економічного відновлення країни.

Мета дослідження: розглянути досвід створення та функціонування вільних економічних зон в Польщі та виявити перспективні напрямки для розвитку вільних економічних зон в Україні.

Для досягнення мети були поставлені та виконані такі *завдання*:

- провести аналіз теоретичних основ та класифікації вільних економічних зон;
- розглянути особливості функціонування вільних економічних зон;
- оглянути методологію оцінки діяльності вільних економічних зон;
- дослідити історію створення та особливості функціонування вільних економічних зон в Польщі;
- провести порівняльний аналіз ефективності вільних економічних зон у Польщі та Україні;
- визначити перспективні напрямки створення та розвитку вільних економічних зон в Україні на основі досвіду Польщі.

Об'єкт дослідження: вільні економічні зони.

Предмет дослідження: діяльність вільних економічних зон в Польщі та в Україні.

Методи дослідження ґрунтуються на загальній методології економічної теорії, міжнародної економіки та права. Так, при дослідженні були застосовані

наступні загальнонаукові методи: спостереження, порівняння, методи аналізу та синтезу, індукції та дедукції, абстрагування, формалізація та методи системного аналізу. Дослідження використовує різноманітні методи, такі як філософські, загальнонаукові та конкретно-наукові. Аналітичний, компаративний, картографічний, історичний та математико-статистичні методи використовуються для дослідження проблеми.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. Робота має як теоретичну, так і практичну значущість, бо розглядає досвід Польщі у розвитку вільних економічних зон у Польщі та окреслює перспективні напрямки їх розвитку в Україні. Практична значущість роботи полягає в тому, що розглянувши створення, розвиток та діяльність польських вільних економічних зон, було запропоновано шляхи впровадження вільних економічних зон і в Україні. Розроблено теоретичні та практичні основи, стратегічні рішення для забезпечення ефективності роботи і розвитку вільних економічних зон. Наукова важливість цієї роботи полягає в можливості застосування сформованих в ній рекомендацій для розробки та обґрунтування програм регіонального розвитку, а також для формування стратегій і концепцій зовнішньоекономічної діяльності. Дослідження ВЕЗ Польщі дає можливість Україні вивчити успішні практики та адаптувати їх відповідно до своїх специфічних умов, що може позитивно вплинути на економічний розвиток країни.

Інформаційною базою дослідження слугували нормативно-правові документи та законодавчі акти, щодо функціонування офшорних компаній в міжнародному бізнесі, наукові публікації та видання вітчизняних та зарубіжних авторів, статистичні та аналітичні дані вітчизняних та міжнародних організацій, інформація річних фінансових та статистичних звітів державних органів та незалежних експертних груп.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДІЛЬНОСТІ ВІЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ЗОН

1.1. Сутність та класифікація вільних економічних зон

Один із перших термінів, який описував концепцію вільних зон, - "вільна гавань" або *porto franco*. З розвитком механізмів таких зон та змінами у їх цільовому спрямуванні, цей термін отримав різноманітні інтерпретації, частково впливаючи на це мовні особливості країн-засновників. В результаті сформувалося значне число найменувань для цього явища, що має внутрішню цілісність.

Найбільш поширені терміни "вільна економічна зона" (ВЕЗ/FEZ) та "експортно-виробнича зона" (ЕВЗ/EPZ). Перший термін наочно передає основний аспект, що відрізняє такі зони як економічні утворення зі спрощеним та пільговим режимом для підприємницької діяльності, не обмежені політичними або соціальними факторами. Другий термін, ЕВЗ, є широко розповсюдженим у економічній науці та активно використовується в практиці країн, що розвиваються. Він також отримав визнання від різних міжнародних організацій, таких як Міжнародна Організація Праці, Центр ООН з Транснаціональних Корпорацій, Всесвітня Асоціація ЕВЗ (World Export Processing Zone Association), та Світовий банк.

Існує різноманітність підходів до визначення самої ідеї СЕЗ. Різні країни, що беруть участь у процесі зонування, міжнародні угоди, наукові дослідження, документи міжнародних організацій та асоціацій надають свої тлумачення.

Серед найвідоміших визначень є ті, що згадані в рішенні Ради Спільного Ринку від 04.03.1969 р., у VII додатку до Кіотської конвенції від 18.03.1973 р., у документах UNCTAD з 1975 р., Ради Спільного Ринку з 1988 р., у матеріалах Міжнародної організації праці, Центру ООН з ТНК, Всесвітньої Асоціації ЕВЗ.

Вони, ділячи спільну думку щодо найважливіших рис СЕЗ, пропонують свої, унікальні тлумачення.

Наприклад, UNCTAD вважає правовий режим найважливішою відмінною рисою та передумовою, включеною у це визначення. Поза законодавчими деталями, для аналітичних цілей зону можна визначити як "географічно обмежена територія, в межах якої уряд сприяє економічній діяльності за допомогою фіскальних та регулятивних стимулів та інфраструктурної підтримки" [1].

У VII додатку до Кіотської конвенції 1973 р. вільна зона (франко-зона) визначається як частина території країни, де товари розглядаються як об'єкти, які перебувають за межами національної митної території і, відповідно, не підлягають звичайному митному контролю та оподаткуванню [2].

Фахівці Світового банку висловлюють свою думку щодо спеціальних економічних зон, розглядаючи їх як території з чітко визначеними межами, зазвичай з адміністративним центром та податковими пільгами для підприємств, які розташовані на цих територіях. Вони також виділяють експортно-промислові зони, які є окремими ділянками, призначеними для розвитку промисловості, виробництва та експорту, і мають більш ліберальну податкову та економічну політику, ніж загальні області країни [3].

Центр ООН з ТНК описує експортно-виробничу зону як чітко визначену промислову зону, де створено анклав безмитної торгівлі в митному та торговому режимах приймаючої країни і в якій зарубіжні компанії, головним чином, виробничого призначення для експорту, отримують переваги від наданих фіскальних пільг [4].

Тему спеціальних економічних зон не оминули видання і словники. Наприклад, видання Financial Times визначає СЕЗ як «географічний регіон, у якому діють економічні закони, що відрізняються від загальноприйнятих усередині країни, запроваджені з метою залучення прямих іноземних інвестицій» [5]. В свою чергу, Cambridge Dictionary надає таку дефініцію: «Спеціальна економічна зона - це територія з особливими економічними перевагами, наприклад, нижчими

податками, ніж у решті країни, для стимулювання інвестицій та розвитку на цій території» [6].

Що стосується характеристики цього явища, "Центр ООН по Транснаціональним корпораціям" вказує на наявність 5 основних ознак, що характеризують спеціальні економічні зони:

- Інтеграція зі світовим господарством та спрямованість на нарощування експорту та імпорту капіталів, використання передових технологій та підготовку кваліфікованого персоналу.

- Стимулювання розвитку місцевих факторів виробництва та зміна економічного потенціалу території.

- Формування специфічних економічних відносин у виробництві та розподілі продукції.

- Здатність до розширення меж та поширення впливу на інші господарські сфери та території.

- Чітко визначений кордон та територія [4].

З огляду на ці критерії, які визначають приналежність структур до спеціальних економічних зон, ми враховуємо такі ключові фактори:

- Екстериторіальність стосовно митних кордонів та нечутливість до торгового режиму країни, де розташована зона.

- Напрявленість на підтримку підприємницької та міжнародної діяльності.

- Використання зовнішніх фінансових ресурсів для власного розвитку.

- Особливий (відмінний від загальних умов на території країни) організаційно-правовий режим.

Різноманітність підходів до тлумачення та класифікації спеціальних економічних зон (СЕЗ) також відображається у різних підходах до їхнього виділення.

Наприклад, польське законодавство надає таке визначення: «спеціальна економічна зона - це виокремлена згідно з вимогами закону незаселена частина території Республіки Польща, на якій може здійснюватися економічна діяльність за умовами, визначеними в законі» [7]. З юридичної точки зору спеціальна

економічна зона є анклавом на території держави, де не застосовуються правила, що регулюють внутрішню економічну діяльність. Це специфічна правова і політична структура, яка створюється на основі встановлених законодавчих норм і створює привабливіші умови для розвитку підприємств, ніж в інших районах.

У контексті українських реформ набувший значення досвід Польщі у сфері економічних перетворень став предметом уваги. Хоча саме цей досвід не був впроваджений в Україні, проте його вплив відобразився у національному законодавстві через введення терміну "спеціальна економічна зона" (СЕЗ/SEZ). Таким чином, в Україні офіційно існує подвійне поняття - "спеціальна (вільна) економічна зона" (СЕЗ/ВЕЗ).

У Законі України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» № 2673-ХІІ від 13 жовтня 1992 року визначено поняття та ціль створення спеціальної (вільної) економічної зони. Спеціальна (вільна) економічна зона є частиною території України, де діє спеціальний правовий режим для економічної діяльності та застосування законодавства України. На території спеціальних (вільних) економічних зон надаються пільги у митному оформленні, валютно-фінансових операціях, оподаткуванні та інші пільги для усіх юридичних та фізичних осіб, як вітчизняних, так і іноземних [8].

Визначення економічної зони (ЕЗ) описується як певна частина території України, де встановлюється спеціальний правовий режим для економічної діяльності та особливий порядок застосування законодавства України [9].

Метою створення спеціальних (вільних) економічних зон є привернення зарубіжних інвестицій та сприяння їхньому зростанню, активізація підприємницьких зусиль спільно з іноземними інвесторами для збільшення експорту товарів і послуг, постачання внутрішньому ринку високоякісної продукції та послуг, залучення та впровадження нових технологій, ринкових методів управління, розвиток інфраструктури ринку, поліпшення використання природних і робочих ресурсів та прискорення соціально-економічного розвитку України [8].

В Україні можуть формуватися різні типи спеціальних (вільних) економічних зон, такі як вільні митні зони і порти, експортні та транзитні зони, митні склади, технологічні парки, технополіси, комплексні виробничі зони, туристично-рекреаційні, страхові, банківські та інші. Конкретні економічні зони можуть об'єднувати функції, характерні для різних типів спеціальних (вільних) економічних зон [10].

У відомій літературі та підручниках зауважується відсутність чіткого розмежування між поняттями "спеціальні економічні зони" та "вільні економічні зони", їх визначення не відрізняються одне від одного. Наприклад, Галянтич М.К. та Вінник О.М. вказують на визначення СЕЗ, яке встановлене статтею 401 Господарського кодексу України.

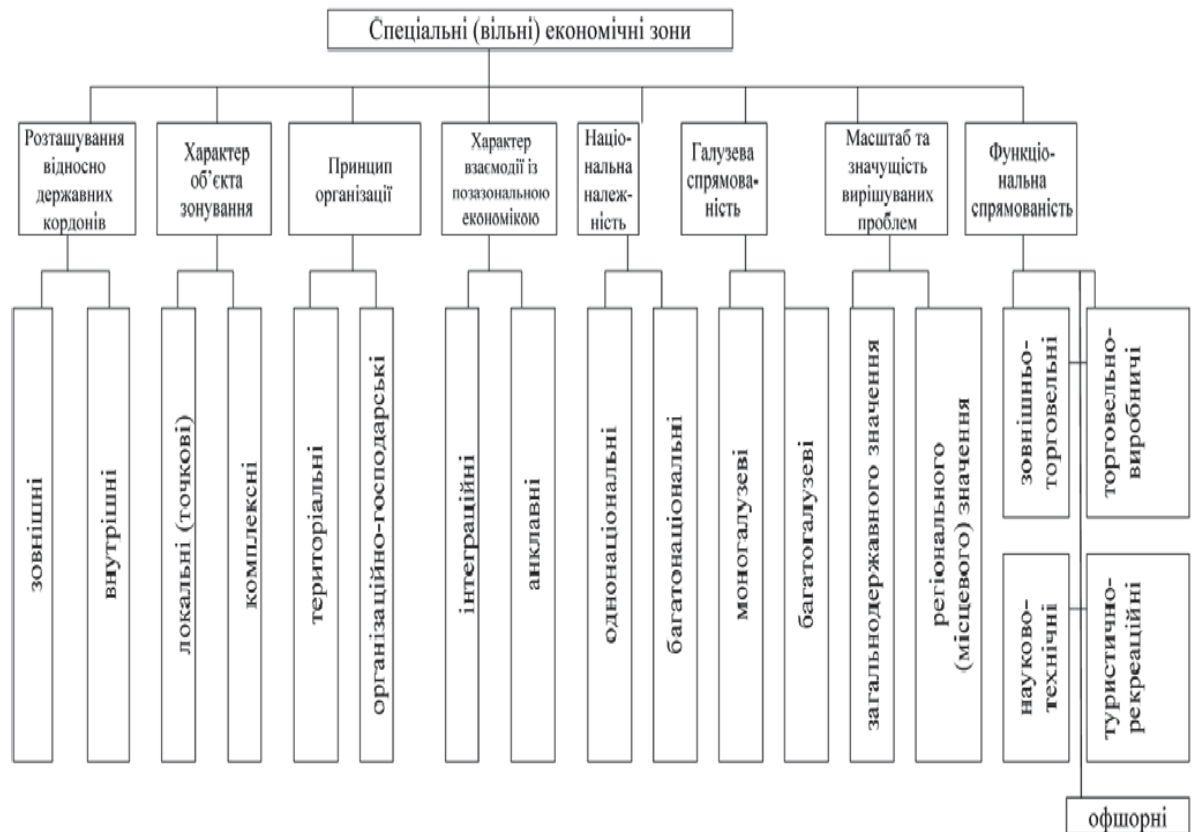
Ю.М. Крупка, В.О. Кучер, В.С. Мілаш пропонують інше визначення СЕЗ, яке міститься у статті 1 Закону України "Про загальні принципи утворення та функціонування спеціальних (вільних) економічних зон". В.С. Щербина приводить визначення спеціальної економічної зони, яке є більш подібним до визначення згідно зі статтею 401 Господарського кодексу України. Ці зони характеризуються сприятливими умовами для фінансово-економічного розвитку, зокрема для банківсько-кредитної сфери, страхування та системи державного інвестування [11-15].

У наукових дослідженнях висловлюється думка про те, що потреба у створенні спеціальних економічних зон (СЕЗ) зумовлена рядом факторів, серед яких важливе місце займає нерівномірність соціально-економічного розвитку на території країн, регіонів та адміністративно-територіальних одиниць.

За словами Ю.В. Гусєва, причинами цих просторових відмінностей є різноманітні фактори, такі як різниця в природно-кліматичних умовах, нерівномірне розміщення природних ресурсів та їхня різна використаність у господарському обігу, відмінності у географічному положенні щодо інших регіонів країни, кордонів та зарубіжних країн з різним рівнем соціально-економічного розвитку та різноманітні геополітичні та транспортні умови [16, с. 63].

Спеціальні економічні зони (СЕЗ) вважаються одним із засобів стимулювання інвестиційної активності за допомогою використання митно-податкових пільг, спрямованих на розвиток промислово-технологічного потенціалу певної території. Економічні відносини, що виникають у межах СЕЗ, сприяють оптимізації фінансово-розрахункового, податково-митного, валютного та ліцензійно-дозвільного режиму здійснення бізнес-процесів [17,с.8].

Пропонується класифікувати вільні економічні зони за різними критеріями, такими як розташування відносно державного кордону, характер об'єкта зонування, принцип організації, взаємодія з позазональною економікою, національна належність, галузева спрямованість, масштаб та значущість вирішуваних проблем, функціональна спрямованість (рис.1.1).

Рис. 1.1 – Класифікація спеціальних (вільних) економічних зон. [16]

За критерієм місцезнаходження СЕЗ їх розподіляють на внутрішні (розташовані в межах країни) та зовнішні (розташовані безпосередньо на кордоні). Варто відзначити, що СЕЗ, розташовані біля державного кордону, мають переваги

у доступності до транспортних мереж. Це особливо важливо для зон, призначених для обслуговування зовнішньої торгівлі, але такі СЕЗ можуть розташовуватись і в межах країни.

Згідно з характером об'єкта зонування, розрізняють два типи Спеціальних економічних зон: локальні (точкові) та комплексні. Локальна (точкова) вільна економічна зона обмежується конкретною територією, яка зазвичай не перевищує 500 гектарів та має власну інфраструктуру. Розмір такої території залежить від розташування, типу СЕЗ та його цілей.

У світовій практиці відомі вільні економічні зони, створені на основі окремих підприємств, транспортних вузлів, промислових зон або великих територій. Це пояснюється різноманітністю об'єктів зонування та поставленими перед ними завданнями.

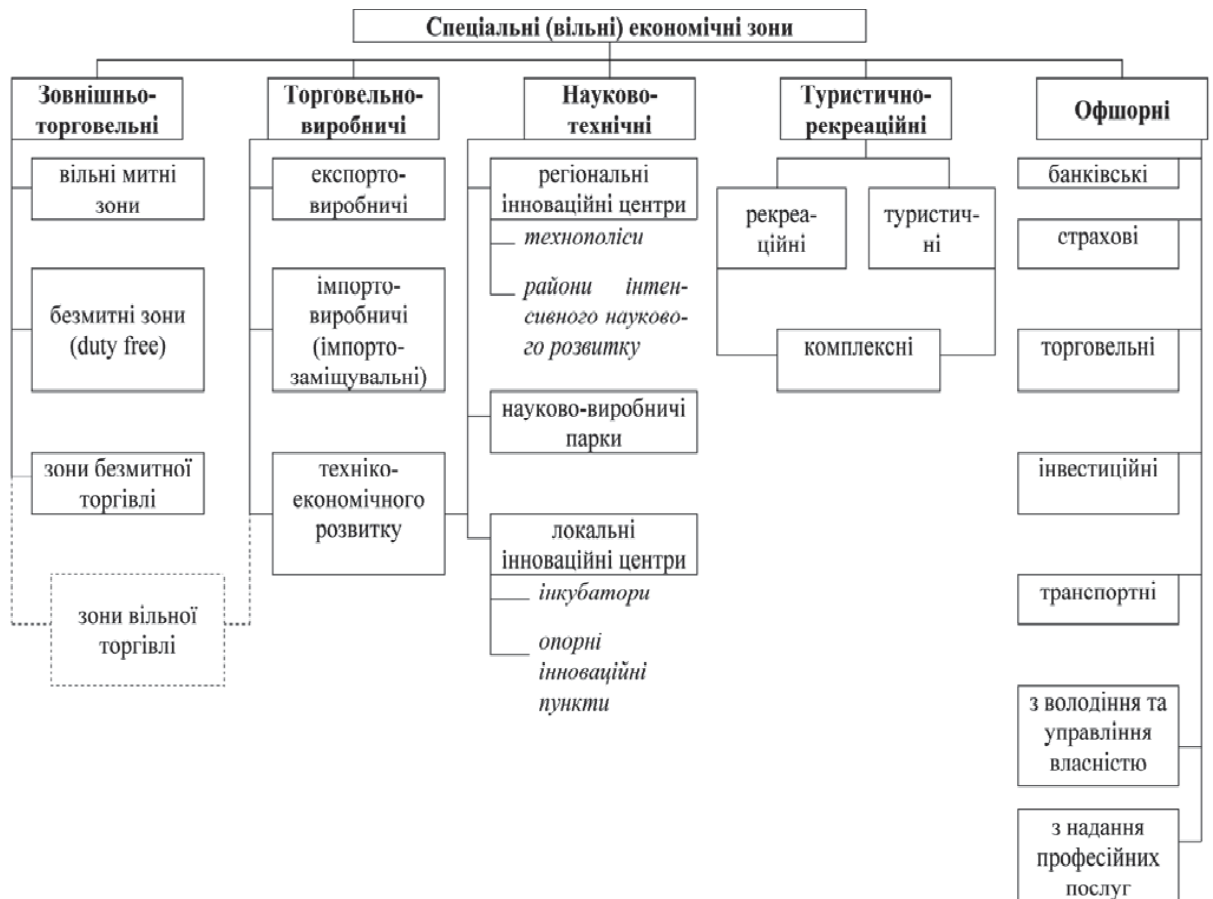
За принципом організації СЕЗ можна розділити на сформовані за територіальним або організаційним принципом. Це може включати території, де всі суб'єкти підприємництва мають спеціальний режим (територіальний підхід), або сукупність суб'єктів підприємництва зі спільними ознаками, незалежно від місця розташування (організаційний підхід).

За характером взаємодії з економікою приймаючої держави рекомендується розрізняти зони інтеграційного та анклавного типу. Перші передбачають тісну взаємодію з підприємствами поза межами зони, тоді як другі працюють в закритому просторі відносно позазональної економіки, але відкриті для зовнішніх зв'язків. Анклавні зони є своєрідними варіантами інтеграційних, спрямовані на максимізацію зовнішнього притоку ресурсів і мають обмежену взаємодію з місцевими суб'єктами підприємництва.

Залежно від того, чи охоплює зона конкретну територію однієї або кількох прилеглих держав, можна виділити однонаціональні та багатонаціональні (міждержавні) зони. Важливо розрізняти категорію "монаціональний" від національної приналежності капіталів та суб'єктів підприємництва, що працюють у СЕЗ.

З урахуванням важливості розв'язаних завдань через СЕЗ та рівня наданих пільг суб'єктам зони слід виділяти загальнодержавні та регіональні (місцевого значення) СЕЗ.

Згідно з функціональною спрямованістю виділяють такі типи СЕЗ: зовнішньоторговельні, торговельно-виробничі, науково-технічні, туристично-рекреаційні, а також офшорні зони (рис.1.2).

Рис. 1.2 – Класифікація спеціальних (вільних) економічних зон за функціональною ознакою. [16]

Зовнішньоторговельні зони вважаються одним з найпоширеніших і найдавніших типів СЕЗ. Вони мають стабільний режим діяльності та використовують транспортні та геополітичні переваги країни, де розташовані. Заснування таких зон вимагає відносно невеликих витрат і, при достатній відпрацьованості проекту, може призвести до швидкої окупності.

Торговельно-виробничі зони є найбільш ефективними, оскільки стимулюють розвиток виробництва в регіоні та сприяють модернізації

господарства, науково-технічному обміну та покращенню зовнішньоторговельного балансу, а також вирішують проблеми зайнятості та доходів населення.

Науково-технічні зони є складними утвореннями серед СЕЗ і частіше мають місце у високорозвинених країнах або нових індустріальних державах. Вони базуються на високому інтелектуальному потенціалі країни та спрямовані на довгостроковий розвиток, допомагаючи забезпечити інноваційну спрямованість економіки та підтримувати конкурентоспроможність на світовому ринку.

Туристично-рекреаційні зони є менш поширеними типами вільних зон, але вони передбачають максимальне використання природних ресурсів країни для туризму та відпочинку.

Дуглас Жіхуа Цзень, старший економіст Департаменту розвитку фінансового та приватного секторів Африканського регіону Світового банку, виділяє сім типів спеціальних економічних зон, зображених у таблиці А.1 (див. додаток А). Зони вільної торгівлі (Free Trade Zones) є безмитними зонами, де товари можуть бути зберігані, перевантажені та перепаковані без сплати мита. Вони надають складські, розподільні та інші приміщення для торгівлі та перевезень. Експортно-промислові зони (Export Processing Zones) орієнтовані на експорт. Вони створюють умови для вільної торгівлі та мають ліберальне регулювання. Комплексні СЕЗ (Comprehensive Special Economic Zones) поєднують різноманітні промислові, службові та міські операції. Деякі можуть охоплювати цілі міста або провінції. Індустріальні парки (Industrial Parks) переважно спрямовані на промислові операції. Вони надають стимули та переваги для підприємств. Митні зони (Bonded Area) є спеціальними зонами, де товари можуть бути зберігані та оброблятися без сплати мита, але діють митні закони та правила. Спеціалізовані зони (Specialized Zones) включають наукові/технологічні парки, нафтохімічні зони, логістичні парки та інші. Екопромислові зони або парки (Eco-Industrial Zones or Parks) спрямовані на зменшення впливу на навколишнє середовище та використання зелених технологій для підвищення екологічної ефективності підприємств [18].

Інша типологія передбачає поділ СЕЗ на покоління від I до V. СЕЗ першого покоління робили сильний акцент на прямих іноземних інвестиціях та сприянні експорту. Наступні СЕЗ другого покоління прийняли більш диверсифікований і універсальний підхід, що охоплює кілька секторів. Еволюція до СЕЗ третього покоління підкреслила подвійну спрямованість на підвищення конкурентоспроможності, а також пріоритет на екологічну стійкість. СЕЗ четвертого покоління характеризувалися включенням сучасних послуг і орієнтацією на бізнес. Навпаки, СЕЗ п'ятого покоління, відомі як розумні міста, побудовані на цифрових технологіях, демонструють підвищену прихильність зусиллям щодо сталого розвитку [19].

Узагальнюючи викладений матеріал, можна зробити висновок, що концепція спеціальних економічних зон (СЕЗ) є складною та різноманітною, відображаючи різні аспекти та підходи до їх визначення. Від початкових термінів, таких як "вільна гавань" або "porto franko", до сучасних термінів "вільна економічна зона" та "експортно-виробнича зона", еволюція та розширення поняття СЕЗ відображаються у міжнародних документах, наукових дослідженнях та практичній діяльності.

У цьому дослідженні зазначенні визначення та класифікації відображенні у документах міжнародних організацій та угод, таких як ЮНКТАД, Світовий банк, Кіотська конвенція. Крім того, законодавство України та Польщі надають різні визначення та умови для функціонування таких зон. Різні підходи до визначення та класифікації ВЕЗ відображаються у наукових роботах вітчизняних та зарубіжних авторів, таких як Вінник О.М., Галянич М.К., Крупка Ю.М., Гусєв Ю.В., Щербина В.С. та Дуглас Жіхуа Цзень. Незважаючи на різноманітність тлумачень, існують спільні ознаки, які визначають спеціальні економічні зони, такі як інтеграція зі світовим господарством, стимулювання розвитку місцевих факторів виробництва, формування специфічних економічних відносин та чітко визначений кордон та територія.

Отже, СЕЗ відображають складну та різноманітну реальність сучасного глобального економічного ландшафту, яка вимагає уважного вивчення та

розуміння для досягнення їх потенціалу у сфері економічного розвитку та співпраці між країнами.

1.2. Особливості функціонування вільних економічних зон

Вільні економічні зони відіграють ключову роль у стимулюванні економічного розвитку через декілька механізмів. Перш за все, вони приваблюють іноземні інвестиції, надаючи компаніям можливість отримати доступ до нових ринків та знижуючи їхні витрати на оподаткування та митні платежі. Це стимулює створення нових робочих місць та підвищення виробництва, що в свою чергу призводить до зростання валового внутрішнього продукту (ВВП) країни.

Основні цілі перед державою при створенні вільної економічної зони зазвичай включають:

- Забезпечення зайнятості населення шляхом створення нових робочих місць.
- Підвищення активності зовнішньоекономічних зв'язків, що означає поліпшення зовнішньої торгівлі.
- Створення сприятливих умов для розвитку малого і середнього бізнесу в регіоні.
- Розробка системи пільг для інвесторів та підприємств.
- Міжнародна співпраця у сфері праці та обмін науково-технічними розробками.
- Залучення прямих іноземних інвестицій.

Рис. 1.3 – Класифікація цілей створення ВЕЗ. [20]

Паралельно з макроекономічними цілями створення Спеціальних економічних зон (СЕЗ) передбачається вирішувати конкретні завдання окремих регіонів:

- Сприяти розвитку економічно недорозвинених регіонів;
- Забезпечувати більш повну зайнятість робочої сили у СЕЗ та сусідніх регіонах;
- Залучати іноземні інвестиції;
- Організувати виробництва у СЕЗ, продукція яких призначена для експорту;
- Спільно підготовляти фахівців;

- Проводити спільні заходи у галузі відпочинку і туризму;
- Підтримувати вітчизняних виробників товарів на регіональному рівні.

СЕЗ можуть також розглядатися як засіб досягнення стратегічних цілей країн. Вони можуть допомагати у вирішенні більш конкретних завдань, таких як:

- Створення нових товарів і технологій;
- Генерація нових знань і функція у сфері освіти;
- Проведення експериментів перед широкомасштабним впровадженням реформ;

реформ;

- Концентрація обмежених ресурсів на досягнення певної мети;
- Сприяння розвитку певного регіону.

Створення вільних економічних зон може бути санкціоноване державою не лише у економічно розвинутих, але й у депресивних та технологічно відсталих районах з метою їхнього пожвавлення та зростання населення. Для досягнення цієї мети необхідно створити сприятливий податковий та організаційно-правовий клімат, оскільки лише державні заходи та програми не завжди дають очікувані результати у покращенні економічного становища відсталих територій та стимулюванні інвестиційної активності.

Держава, що створює власні вільні економічні зони, приділяє увагу певним макроекономічним цілям економічного, науково-технічного та соціального характеру. Серед економічних цілей можна виокремити [20]:

- Приваблення іноземного та внутрішнього капіталу за допомогою спеціальних пільгових економічних механізмів.
- Використання переваг міжнародного поділу праці та обігу капіталу для розширення експорту готової продукції та оптимізації імпорту.
- Збільшення валютних надходжень до бюджетів регіону та держави.

Науково-технічні цілі включають у себе наступне:

- Залучення передових технологій, як вітчизняних, так і з-за кордону.
- Прискорення інноваційних процесів.
- Залучення міжнародних науковців та фахівців.

– Підвищення ефективного використання потужностей та інфраструктури комплексу.

Соціально-економічні цілі, які держава переслідує при створенні вільних економічних зон, включають:

- Прискорення розвитку регіону.
- Підвищення рівня зайнятості та боротьба з безробіттям.
- Формування висококваліфікованої робочої сили у сфері управління та організації.
- Задоволення потреб у високоякісних товарах та насичення ринку.

Наявність вільної економічної зони в окремому регіоні та її успішне функціонування призводить до підвищення ефективності господарювання, поліпшення стандартів якості, стимулювання експорту продукції та модернізації виробничої інфраструктури.

Специфіка вільних економічних зон залежить від таких факторів, як їх розташування, конфігурація, розмір території, якість ресурсів, а також особливості використання природних, економічних та інших умов для реалізації завдань держави щодо діяльності суб'єктів господарювання в цих зонах.

Вільні економічні зони (СЕЗ) виконують важливу роль у розвитку регіональних економік та привабленні іноземних інвестицій. Вони сприяють вирішенню проблем економічного та соціального розвитку регіону і забезпечують необхідну інфраструктуру (табл.1.1).

Таблиця 1.1 – Переваги та недоліки ВЕЗ

Переваги	Недоліки
Стимулює інвестиції	Може призвести до збільшення нерівності у розвитку
Створює робочі місця	Ризик втрати податкових надходжень
Покращує інфраструктуру	Порушення прав працівників
Сприяє експортній діяльності	Залежність від зовнішніх інвесторів
Збільшує конкурентоспроможність	Можливість корупції та впливу великих корпорацій
Сприяє розвитку регіонів	Недостатній контроль і регулювання
Підвищує технологічний рівень	Відсутність гарантованого успіху

Джерело: складено автором на основі [20]

Переваги ВЕЗ перед іншими формами бізнесу полягають у швидкій адаптації національних умов підприємницької діяльності до міжнародних стандартів, що дозволяє ефективно використовувати залучений капітал.

Інвестування в спеціальні економічні зони надає підприємцям ряд переваг, але також пов'язане з різноманітними витратами. Таблиця 1.2 містить перелік стимулів та обмежень, сформованих Томашем Дорожинського.

Таблиця 1.2 – Стимули та обмеження для розпочатку діяльності в ВЕЗ

Стимули	Обмеження
Звільнення від податку на прибуток	Отримання інвестиційної дозволу
Розвинені інвестиційні ділянки	Мінімальний рівень зайнятості, обсяг і власний капітал
Готова технічна інфраструктура	Поточні платежі за використання зони
Організаційна і правова допомога при розпочатку діяльності	Мінімальний термін перебування в зоні
Можливе звільнення від податку на нерухомість та деяких зборів	Заборона переміщення виробництва з країни

Джерело: складено автором на основі [21]

Для інвесторів найважливішим стимулом є звільнення від податку на прибуток для юридичних та фізичних осіб від частини діяльності, яка здійснюється на території зони. Другим стимулом є розвинені земельні ділянки для інвестицій, які, як правило, знаходяться у вигідному місці, інвестор може придбати або орендувати за вигідною ціною в результаті торгівлі. Їх підготовка та фінансування здійснюються самими зонами або їх управляючими компаніями, або місцевими органами влади та іншими установами. Третім стимулом є доступ до готової технічної інфраструктури (обладнання та мережі передачі) на території зони. Четвертим є допомога у правових та організаційних питаннях, пов'язаних з запуском діяльності, а також можлива співпраця у пошуку працівників або підприємців. П'ятий стимул може полягати в звільненні від податку на нерухомість. Їх призначення залежить від місцевої громади, що приймає зону, а не від СЕЗ. Розпочаток інвестиційної діяльності в зоні пов'язаний зі значними трансакційними витратами. У зоні необхідно нести додаткові оперативні витрати у формі платежів на користь управляючих компаній зони. Ці витрати покривають витрати на адміністрування зони, її просування, зберігання інфраструктури та контроль над

дотриманням інвесторами умов, визначених у дозволі. Крім того, якщо проект виявиться невдалим, а інвестор не виконає умов (наприклад, створення заявленої кількості робочих місць), його дозвіл буде скасовано або призупинено, інвестиційна допомога буде повернута разом зі відсотками.

Залучення іноземного капіталу, впровадження новітніх технологій і сприяння у торгівлі призводять до позитивних трансформацій в економіці регіону. Успішними є переважно ті організації, які мають участь іноземного інвестора. Однак для досягнення успіху необхідно досконало спланувати майбутню діяльність, розробити всі економічні показники та підготувати план проекту на основі вивченого матеріалу. Інвестування в спеціальні економічні зони приносить підприємцям багато переваг, але також вимагає понесення різноманітних витрат.

1.3. Методологія оцінки діяльності вільних економічних зон

Значення принципу комплексності виражається у розгляді СЕЗ як єдиного цілого, яке забезпечує взаємодію всіх елементів. Цей принцип враховується через урахування різних аспектів, таких як політико-економічні та суспільно-географічні фактори розвитку територій.

Принцип системності трактує географічний об'єкт як складну динамічну систему і використовується для аналізу місця СЕЗ у польській економіці.

Дослідження використовує різноманітні методи, такі як філософські, загальнонаукові та конкретно-наукові. Аналітичний, компаративний, картографічний, історичний та математико-статистичні методи використовуються для дослідження проблеми.

Картографічний метод застосовується для аналізу географічних карт і надає вихідну інформацію для подальшого аналізу.

Аналіз особливостей та відмінностей між різними типами СЕЗ, зокрема їх роль та значення для розвитку місцевої економіки, проводиться за допомогою аналітичного методу.

Для аналізу історичних передумов виникнення СЕЗ в Польщі використовується генетичний метод, який досліджує політичні та торговельно-інвестиційні відносини Польщі з іншими країнами. Історичний метод поєднується з генетичним при вивченні етапів впровадження концепції СЕЗ всередині країни.

Компаративний метод застосовується для порівняння різних типів СЕЗ, включаючи їх параметри та результати діяльності.

Підхід до вивчення спеціальних економічних зон Польщі (SEZ) охоплював кілька етапів, виконаних відповідно до окреслених принципів і методологій:

- Створення теоретичної основи дослідження.
- Визначення суспільно-географічних принципів дослідження СЕЗ.
- Вивчення суспільно-географічних умов, що передували створенню СЕЗ у Польщі.
- Дослідження основних типів СЕЗ у Польщі та висвітлення моделей розвитку.
- Оцінка впливу окремих типів СЕЗ на місцеву економіку та прикордонні регіони.
- Виявлення факторів, що впливають на локалізацію та розвиток СЕЗ у Польщі.
- Аналіз перспектив впровадження польського досвіду в Україні.

На початковому етапі проводилося вивчення концептуальних засад СЕЗ, які пояснюють їх походження та специфіку формування і впровадження на певній території.

Другий етап включав аналіз суспільно-географічних умов, що передували створенню Спеціальних економічних зон (СЕЗ) у Польщі, зокрема, етапів формування та впровадження політики відкритості, що призвели до створення СЕЗ як засобу розвитку територій.

На третьому етапі проводилося оцінювання ролі і значення діяльності зон новітніх та високих технологій, а також економіко-технологічних зон у розвитку місцевої економіки за допомогою методу ранжування.

Для підготовки матеріалів дослідження використано інформаційно-джерельну базу, що включала статистичні дані з Міністерства комерції, Міністерства фінансів та Міністерства науки і технологій Польщі.

Також використовувалися інформаційні ресурси, такі як щорічники Національного та регіональних статистичних бюро Польщі, приватні статистичні бюро країни, статистичні звіти адміністрацій окремих Спеціальних зон, а також нормативно-правові акти з податкового законодавства.

Під час дослідження використано інформацію зі спеціальних доповідей та аналітичних звітів міжнародних організацій, таких як Світовий банк, Міжнародна організація праці, Всесвітня організація торгівлі, Міжнародна асоціація наукових парків, Центральне розвідувальне управління США та інші.

РОЗДІЛ 2.

ОЦІНКА ДІЯЛЬНОСТІ ВІЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ЗОН В ПОЛЬЩІ ТА ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

2.1. Огляд вільних економічних зон в Польщі: історія та особливості

У Польщі спеціальні економічні зони почали виникати в 90-х роках минулого століття, що мало на меті допомогти депресивним областям вийти з кризи, привабити закордонних інвесторів, а також зробити більш конкурентоспроможними щодо інших регіонів. Закон про спеціальні економічні зони набрав чинності в жовтні 1994 року. З того часу цей документ, разом з його поправками, служив основним правовим актом, який регулює діяльність СЕЗ в Польщі. Закон визначав Спеціальну економічну зону як "окрему, незаселену частину території Республіки Польща, створену відповідно до положень цього Закону, в межах якої може здійснюватися економічна діяльність згідно з визначеними тут правилами" [7]. Вона спрямовувалася на прискорення економічного розвитку частини території країни, зокрема, за допомогою розвитку конкретних сфер економічної діяльності, підвищення експорту, збільшення конкурентоспроможності вироблених товарів та наданих послуг, а також розвитку вже існуючих промислових активів та економічної інфраструктури.

Як було встановлено в Законі, перші наміри передбачали створення Спеціальних економічних зон у різних регіонах Польщі. Однак на початку була заснована лише одна зона - Спеціальна економічна зона Євро-Парк Мельц. Створена в 1995 році, Євро-Парк Мельц відразу здобув великий інтерес як від польських компаній, так і від іноземних інвесторів. Причиною був економічний зріст у зоні, в додаток до позитивних досвідів підприємців та інвесторів. Все це сприяло подальшому розвитку СЕЗ. У наступні роки - до кінця ХХ століття - загалом було створено 14 Спеціальних економічних зон, у тому числі 13 нових зон:

СЕЗ Кам'яна Гура, СЕЗ Катовіце, СЕЗ Кострин-Слубіце, СЕЗ Краків, СЕЗ Легніця, СЕЗ Лодзь, Поморська СЕЗ, СЕЗ Слупськ, СЕЗ Стараховіце, СЕЗ Сувалкі, Тарнобрзеська СЕЗ ("Євро-Парк Віслосан"), СЕЗ Валбжих ("Інвест-Парк") і Спеціальна економічна зона Вармія та Мазурські.

Рис. 2.1 – Локалізація вільних економічних зон в Польщі. [22]

Початки Спеціальної економічної зони в Мельці нерозривно пов'язані з проблемою політичної трансформації в Польщі. У першій половині 1990-х років завод WSK PZL-Мельц, який майже три десятиліття служив економічним центром регіону, був під загрозою банкрутства. Це призвело до очікуваного ефекту доміно. Втрата ключового ринку збуту, тобто СРСР, призвела до занепаду виробництва. Це призвело до радикального скорочення робочих місць та зростання безробіття до 22% (порівняно з тодішнім національним середнім рівнем в 16%). Для міста це було майже катастрофою. Економічна рецесія вразила багатьох, включаючи висококваліфікованих працівників [23].

Зростаючі проблеми в Мельці перетворилися на зростаючу мотивацію шукати рішень. Було прийнято рішення про створення інноваційного (для польської реальності того часу) проекту фінансування Спеціальної економічної зони - території з привілейованими умовами для бізнесу, яка привертала б нових підприємців і таким чином ревіталізувала ринок праці. Регламент про створення зони був прийнятий 5 вересня 1995 року Радою Міністрів. При цьому було домовлено, що вона буде діяти протягом 20 років. Крім того, Агентство промислового розвитку (ARP; польська: Agencja Rozwoju Przemysłu S.A.) стало адміністратором зони.

Головною метою Спеціальної економічної зони в Мельці було створення нових робочих місць та зупинення зростання безробіття. З цією метою Агентство промислового розвитку прийняло конкретні рішення. Промислові активи та економічна інфраструктура, що залишилися після реструктуризації WSK PZL-Мельц, були розвинуті [24].

У перші роки існування СЕЗ (1995-1996) була розроблена комплексна система обслуговування інвесторів. Одночасно проводилася ефективна інформаційна та просувальна кампанія.

Фактором, який позитивно вплинув на діяльність у першій фазі після створення зони в Мельці, було те, що Агентство промислового розвитку володіє більшістю місцевих ділянок землі, призначених для інвестицій. Це зробило процес прийняття рішень та надання послуг інвесторам дуже ефективним.

Наступні два роки принесли найбільші та найважливіші інвестиції і високодинамічний розвиток зони. Багато інвесторів виявилися вирішальними для регіону: United Technologies Automotive (з 1999 року Lear Automotive) і BRW (Black Red White). Хоча в наступні роки створювалися інші СЕЗ, Мельц продовжувала привертати багато компаній, серед яких були такі бренди, як Krono-Wood, Zielona Budka, Kirchhoff, Onduline та Frantschach.

Після 2000 року Закон про спеціальні економічні зони було змінено, що дозволило створювати підзони в інших місцях. Це відкрило можливість для подальшого динамічного територіального розширення Євро-Парку Мельц. Перші

підзони були розташовані в Червонограді, Горлицях і Дебіці, а наступні - у Саноку, Лежайську, Ярославі та Пусткові, серед інших. Зона в Мельці привертала в основному малі та середні підприємства. У той час можна було спостерігати поступове різноманіття за країнами походження капіталу в зоні - почали інвестувати німецькі, британські та французькі компанії. Одночасно зростала частка польських компаній.

Перші 10 років діяльності Спеціальної економічної зони в Мельці чітко показали, що проект позитивно вплинув на економічний розвиток регіону. Спостерігався динамічний зростання капітальних витрат. Вже у 1997 році їхня вартість становила близько 100 мільйонів злотих. Через рік витрати, понесені інвесторами, досягли 700 мільйонів злотих. Зріст наступного року був менш динамічним, становлячи приблизно 300 мільйонів злотих, але це дозволило перевищити символічну планку 1 мільярда злотих за загальним обсягом капітальних витрат у зоні. У 2000 році сталися ще одне щорічне збільшення капітальних витрат, підвищивши їх до 400 мільйонів злотих. Наступні роки не були настільки плідними, з щорічним зростанням приблизно на 100 мільйонів злотих. Після 10 років роботи зони, у 2005 році загальні витрати склали 2,5 мільярда злотих. Динаміка зростання зайнятості в області Мельця була також дуже позитивною. У перші роки діяльності СЕЗ спостерігалася радикальна експансія у кількості нових створених та збережених робочих місць. Лише у 1997 році зайнятість зросла майже в п'ять разів - до понад 3500 працівників.

Для Євро-Парку Мельця перші роки 21-го століття були періодом стабілізації. Розвиток продовжувався, але, зрозуміло, він не міг бути таким динамічним, як на самому початку. У 2007 році проект отримав новий поштовх - рішення про збільшення площі зони майже на 225 га (630 акрів) - і це було ознакою переускорення. Що ще важливіше, у тому ж році було прийнято надзвичайно важливе урядове рішення про подовження періоду дії зони Мельця до 2020 року (замість 2015 року, як було спочатку заплановано). Її розширення та створення широкої часової перспективи сприяло поверненню інвесторів, а ті, хто вже діяв у СЕЗ, були стимульовані робити подальші вкладення. Наступний поправлення

Закону про СЕЗ, у 2008 році, виявилось оновленим стимулом для компаній. Воно передбачало, серед іншого, збільшення допустимого розміру СЕЗ або можливість врегулювання втрати податку для розрахунку суми використаної допомоги.

Цікаво, що як для Євро-Парку Мельця, так і для інших СЕЗ, наслідки економічної кризи 2008 року виявилися менш суворими, ніж спочатку передбачалося. У 2009 році кількість дійсних дозволів на підприємницьку діяльність зросла на 20,8%, що було найкращим результатом з 2000 року. Темп зростання капітальних витрат у цьому році все ще був вищим, ніж у 2002-2005 роках, хоча значно знизився порівняно з 2007-2008 роками. Результатом сприятливих умов для бізнесу в СЕЗ Мельця було те, що хоча криза також дійшла і до цього місця, вона не перетворилася на катастрофу, а лише на сповільнення стабільного зростання.

У 2019 році Агентство промислового розвитку видало ще 53 рішення щодо підтримки підприємців, 32 - в інвестиційній зоні Євро-Парку Мельця та 21 - у ТСЕЗ "Євро-Парк Віслосян". Підприємці заявили про майже 1,7 мільярда злотих капітальних витрат та створення понад 900 робочих місць.

Роки після їхнього створення стає очевидним, що Спеціальні Економічні Зони сприяли регулярному зростанню потенціалу польських підприємств і побудові їхньої інвестиційної цінності. Успіхи СЕЗ перетворилися на розширення проекту та створення Польської Інвестиційної Зони в травні 2018 року. Починаючи з цього моменту, підприємці, які працюють усюди по всій Польщі (і не лише у зонах), і які зробили нові інвестиції як у державному, так і у приватному секторах, можуть розраховувати на податкові пільги (корпоративний та особистий податок на доход).

У той же час існуючі дозволи на здійснення підприємницької діяльності в Спеціальних Економічних Зонах, передбачені у законодавстві про Польську Інвестиційну Зону (Закон про підтримку нових інвестицій), залишаються в силі до кінця 2026 року. Польська Інвестиційна Зона, адмініструвана Агентством промислового розвитку, охоплює дві провінції Польщі - Підкарпаття та Люблін, а

також південну частину Мазовії. Агентство також керує підзоною ТСЕЗ "Євро-Парк Кобіжице".

Серед найбільших заявлених інвестицій у цих областях особливу увагу заслуговує меблева промисловість. Компанія "Nowy Styl", виробник стільців і офісних меблів, заявила про інвестиції на суму 150 мільйонів злотих у 2019 році. Ще одна компанія, MARMA Polskie Folie, член галузі переробки пластмас, вклала 53 мільйони злотих у той же рік. Заявлене залучення Varroc Lighting Systems ще більше вражає - з запланованими витратами майже на 230 мільйонів злотих у провінції Люблін у 2020 році. Ці приклади показують, які значні інвестиції можна створити у межах СЕЗ.

2.2. Аналіз діяльності вільних економічних зон в Польщі

Ступінь використання території зони представлено у таблиці 2.1. До категорії використаних земель включено площу, зайняту підприємцями, що мають дозвіл на здійснення господарської діяльності на території зони або рішення про підтримку (видане на підставі Закону про підтримку нових інвестицій) для інвестицій, запланованих для реалізації на територіях, що знаходяться в межах зони, нерухомості, зайняті підприємцями, що діють без дозволу або рішення (незалежно від того, чи вони їх мали, чи ні), а також землі, зайняті під інфраструктуру.

Таблиця 2.1 – Розвиток території зони станом на 31 грудня 2022 року [22]

№	Зона	Площа зони (га)	Забудована земля (га)	Незабудована земля (га)	Ступінь освоєності земель (у %)
1	Кам'яна Гура	540,8285	285,2137	255,6148	52,74%
2	Катовицька	2 749,3570	2 320,7186	428,6384	84,41%
3	Костшин-Слубицька	2 248,9669	1 683,9704	564,9965	74,88%
4	Краківська	1 015,6129	733,3286	282,2843	72,21%
5	Легницька	1 361,3405	579,5631	781,7774	42,57%
6	Лодзь	1 764,8946	1 372,6640	392,2306	77,78%

Продовження табл. 2.1

1	2	3	4	5	6
7	Мелецька	1 723,9743	1 497,8494	226,1249	86,88%
8	Померська	2 246,2929	1 688,1292	558,1637	75,15%
9	Слупськ	910,1585	447,1151	463,0434	49,12%
10	Стараховицька	707,9814	521,9878	185,9936	73,73%
11	Сувальська	662,9506	563,4311	99,5195	84,99%
12	Тарнобжеська	1 877,9531	1 541,9554	335,9977	82,11%
13	Валбжиська	3 774,5461	2 655,3177	1 119,2284	70,35%
14	Вармінсько-Мазурське воєводство	1 364,6770	1 030,5815	334,0955	75,52%
Разом		22 949,5343	16 921,8256	6 027,7087	73,73%

На кінець 2022 року загальна площа зон була використана на 73,73%. Як і в попередні роки, найвищий рівень використання характеризувався зони Мельця (86,9%). На наступних трьох позиціях відбулися зміни порівняно з 2021 роком, і зона Сувалкі з результатом на рівні 84,99% обійшла зону Катовіце, де було використано 84,41% площі, та зону Тарнобжег, де рівень використання склав 82,11%.

Ще один рік поспіль найменший відсоток використаних земель зафіксувала зона Льгонек (42,57%), хоча слід підкреслити, що цей показник систематично зростає, на цей раз більше ніж на 2 п.п. порівняно з 2021 роком. На кінець 2022 року лише в зоні Слупськ відсоток використаних земель в загальній площі не перевищив 50% і склав 49,12%.

Порівняно з 2021 роком площа використаних нерухомостей збільшилася майже на 670,16 га, тобто на 4,12%. Найбільший зростання відзначилася в зоні Валбжижа. На неї припало майже 52% зі спада нових використаних земель, і це була єдина зона, де зріст був трицифровим. На наступних позиціях були зони Коштрина-Слубічка і Лодзька, де площа використаних земель збільшилася більш ніж на 72 га, та зона Катовіце, де зріст перевищив 50 га. Найменший приріст площі використаних земель відбувся в зоні Кам'яногірської. Він становив трохи більше 1,7 га. В жодній зоні площа використаних земель не зменшилася.

У зв'язку з набуттям чинності Закону про підтримку нових інвестицій, який вводить інструмент підтримки у формі податкового звільнення для підприємців, що реалізують інвестиційні проекти на всій території Польщі замість

спеціальних економічних зон, у 2022 році не було видано жодного дозволу. Останній дозвіл було видано у червні 2019 року в Тарнобрязькій зоні.

Таблиця 2.2 – Кількість дійсних дозволів на кінець року [22]

№	Зона	31.12.2019	31.12.2020	31.12.2021	31.12.2022
1	Кам'яна Гура	59	58	53	51
2	Катовицька	353	334	321	315
3	Костшин-Слубицька	175	166	161	151
4	Краківська	168	159	154	149
5	Легницька	89	88	84	80
6	Лодзь	219	211	203	194
7	Мелецька	260	253	234	219
8	Померська	167	152	143	139
9	Слупськ	86	85	80	71
10	Староховицька	68	66	65	65
11	Сувальська	96	89	85	83
12	Тарнобжеська	208	195	189	182
13	Валбжиська	329	326	320	312
14	Вармінсько-Мазурське воєводство	115	107	99	95
Разом		2392	2289	2191	2106

Наслідком припинення інструменту спеціальних економічних зон та відсутності нових дозволів на діяльність в таких зонах, при одночасному виключенні з обігу значної кількості виданих підприємцям дозволів у попередні роки, було зниження загальної кількості чинних дозволів на кінець 2022 року до рівня 2 106. Виключення з обігу підприємців у 2022 році здійснювалось шляхом видання рішень про відкликання або визнання таких дозволів недійсними, а також згідно з правом недійсності дозволів.

Найбільше зниження загальної кількості чинних дозволів відбулося в зонах: мелецькій (на 15), коштринсько-слубицькій (на 10), лодзькій та слупській (у кожній з них – на 9), валбжиській (на 8) та тарнобрязькій (на 7). Найбільший відсотковий збиток кількості чинних дозволів було відзначено в слупській зоні, де відкликання 9 дозволів означало зменшення загальної кількості дозволів майже на 11,3%. Староховицька зона є єдиною зоною, де кількість чинних дозволів не змінилася.

У 2022 році найбільша кількість дозволів належала підприємцям, які працювали в катовицькій (315) та валбжиській (312) зонах. На ці дві зони припадало майже 29,8% всіх чинних дозволів на кінець 2022 року. На наступних

позиціях були зони: мелецька (219 дозволів), лодзька (194) та тарнобреська (182). Усього на 5 згаданих зонах припадало понад 58% загальної кількості дозволів. На порівняння у 2021 році цей відсоток склав 57,8%.

Загальна кількість виданих дозволів з початку функціонування зон до кінця 2022 року становила 4 302, з них 2 196 було виключено з обігу через відкликання, закінчення строку, визнання недійсними або скасування. У 2022 році втратили чинність 93 дозволи, що на 8 дозволів менше, ніж у 2021 році.

З початку функціонування зон до кінця 2022 року було відкликано 868 дозволів, що становить майже 20,2% всіх виданих. У самому 2022 році було відкликано 24 дозволи.

До кінця 2022 року закінчилося строком 1 320 дозволів, що становить майже 30,7% від загальної кількості дозволів, виданих з моменту існування зон. Тільки у 2022 році припинило свою дію 69 дозволів, з них 64 визнано закінченими дії на вимогу підприємців, а 5 дозволів припинили свою дію згідно з правом через ліквідацію підприємців.

Таблиця 2.3 – Ведучі інвестори в спеціальних економічних зонах [22]

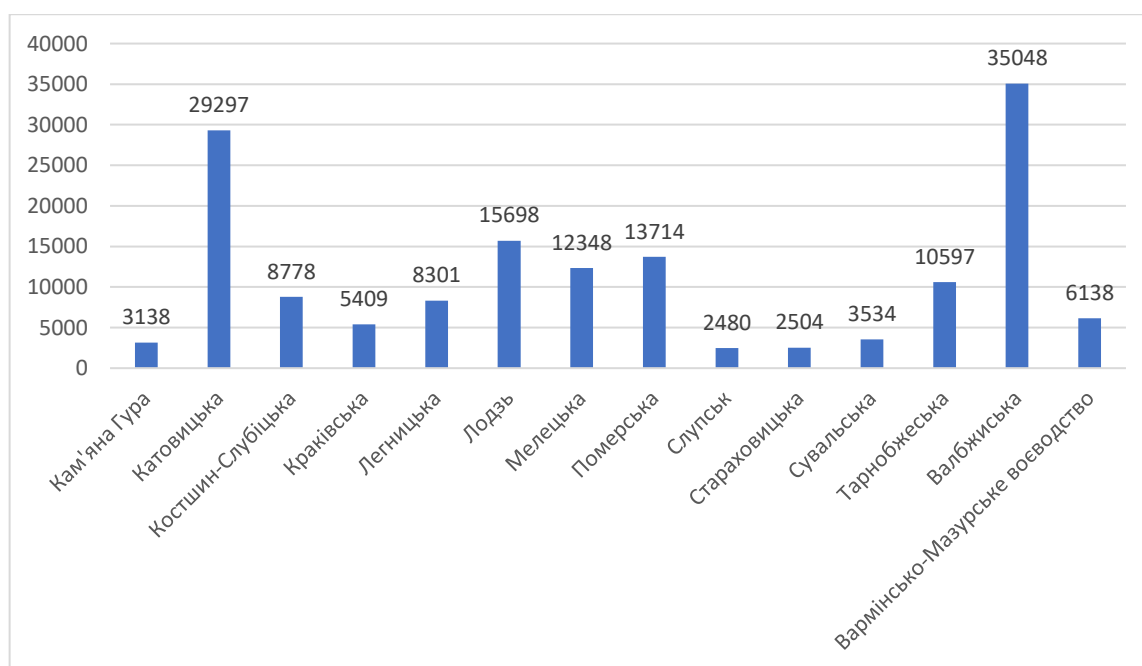
Підприємець	СЕЗ	Сфера	Країна походження капіталу
Mercedes-Benz Manufacturing Poland sp. z o.o.	Wałbrzyska	Моторна промисловість (двигуни)	Німеччина
Volkswagen Poznań sp. z o.o.	Wałbrzyska і Kostrzyńsko-Słubicka	Автомобільна промисловість (автомобілі)	Німеччина
Toyota Motor Manufacturing Poland sp. z o.o.	Wałbrzyska	Автомобільна промисловість (коробки передач та двигуни)	Бельгія/Японія
NGK Ceramics Polska sp. z o.o.	Katowicka	Автомобільна промисловість (фільтри для дизельних двигунів)	Японія
Grupa Azoty Polyolefins S.A.	Pomorska	Хімічна промисловість	Польща

У списку найбільших інвесторів відбулося кілька значущих змін, зокрема на позиції лідера. З третього на перше місце піднялася Mercedes-Benz Manufacturing

Poland завдяки збільшенню інвестиційних витрат майже на 430 млн злотих. З десятого на шосте місце піднявся підприємець Група Азоти Поліолефіни, який протягом 2022 року інвестував понад 1,2 млрд злотих і був лідером у цій категорії. До першої п'ятнадцятки інвесторів, післярічної перерви, повернувся Volkswagen Motor Polska. Це стало можливим завдяки врахуванню в статистиці дозволу 1999 року, який на кінець 2021 року був визнаний застарілим через закінчення строку його дії. Відновлення цього дозволу дозволило підприємцю зайняти сьоме місце у рейтингу.

2.3. Порівняльний аналіз та оцінка ефективності основних вільних економічних зон Польщі та України

У 2022 році, так само, як у минулі роки, найбільший вклад у накопичену вартість інвестицій мали такі зони: валбжиська (22,33%), катовицька (18,66%) і лодзька (10,0%), тоді як найменший - зона слупська (1,58%) і стараховицька (1,59%).

Рис. 2.2 – Кумулятивне значення інвестицій у 2022 рр.

Джерело: складено автором на основі [22].

Натомість найвищу динаміку інвестицій у 2022 році зафіксовано в краківській зоні, де інвестиційні витрати збільшилися порівняно з 2021 роком на 7,85%. Це було результатом діяльності підприємця Valeo Autosystemy, який протягом минулого року майже подвоїв загальну вартість своїх інвестицій у Скавіні та Хржанові.

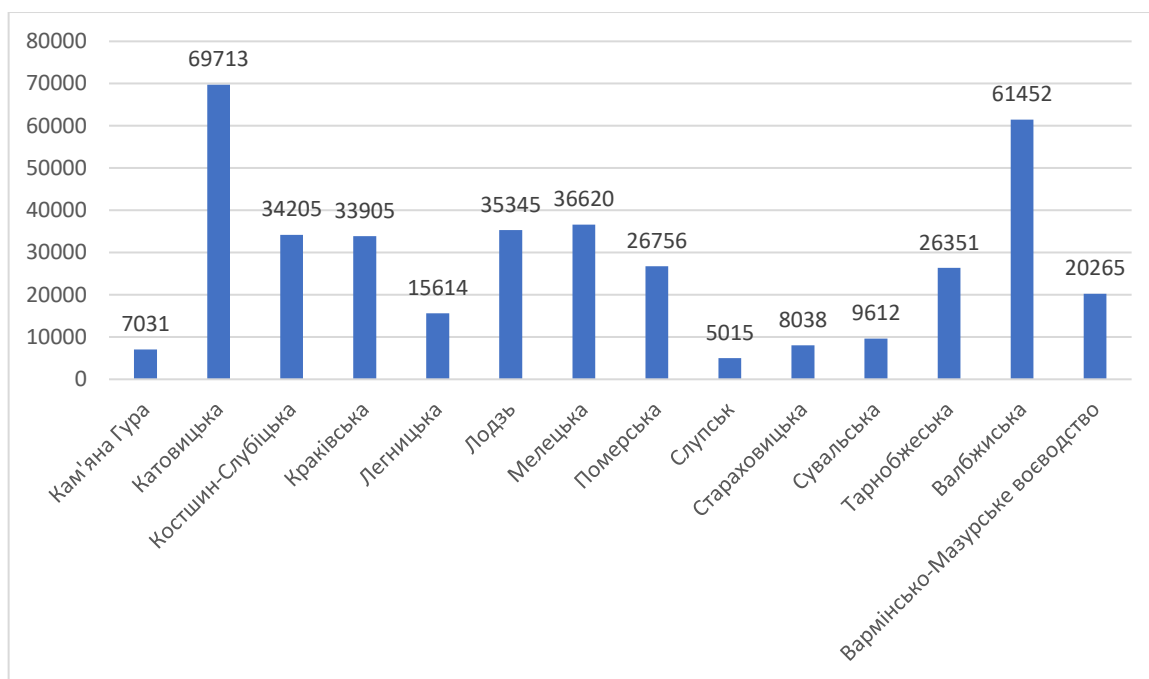
Відносно великим, порівняно з іншими зонами, зростанням вартості інвестицій також характеризувалися зони: слупська (зріст на 5,75%), сувальська (на 4,93%) та валбжиська (на 4,79%).

Спад накопиченої вартості інвестицій зафіксували три зони: кострзинсько-слубіцька, тарнобреська і вармінсько-мазурська, причому в першій з них спад був найбільшим і склав 2,4%. Вартість інвестиційних витрат у кострзинсько-слубіцькій зоні скоротилася на понад 215 млн злотих порівняно з роком 2021, хоча підприємці з важливими дозволами інвестували у 2022 році майже 57,5 млн злотих. Зменшення загальної вартості інвестицій було наслідком виявлення закінчення терміну дії аж десяти дозволів, включаючи дозвіл, належний Arctic Paper Kostrzyn – одному з найбільших інвесторів у цій зоні. Загальна вартість інвестицій для цих десяти дозволів, яка не була врахована у результаті зони на кінець 2022 року, становить близько 273 млн злотих.

У абсолютних значеннях найбільший зріст інвестицій порівняно з 2021 роком відбувся в валбжиській зоні і склав понад 1,6 млрд злотих. Це є результатом значних витрат, здійснених підприємцями: Mercedes-Benz Manufacturing Poland, Umicore Poland і Zakłady Drobiarskie Farmio, а також повторного врахування в статистиці дозволу з 1998 року для Tristone Flowtech Poland і дозволу з 2000 року для Faurecia Wałbrzych. Ці дозволи в останні кілька років розглядалися як закінчені в зв'язку з закінченням терміну дії. Після законних рішень судових справ щодо зміни терміну дії дозволів Національним адміністративним судом вони були визнані дійсними і підлягали звітуванню. Вартість реалізованих на підставі цих двох дозволів інвестицій становить понад 911 млн злотих.

Значний зріст витрат у порівнянні з 2021 роком також відзначила катовицька і поморська зони. Збільшення вартості інвестицій в катовицькій зоні на

понад 835,4 млн злотих було результатом поступового залучення коштів багатьма підприємцями, серед яких виділялися: NGK Ceramics Polska і Marelli Sosnowiec Poland. Важливий вплив на цей зріст також мав відновлення (після рішень НАС) двох дозволів, зокрема дозволу з 1997 року для Roca Polska, з яким пов'язана інвестиція на суму понад 200 млн злотих. Витрати інвестицій, здійснені на підставі цього дозволу, хоч і частково компенсували втрату вартості інвестицій, що виникла внаслідок закінчення терміну дії двох дозволів для Mondi Świecie – підприємця, який інвестував у зоні майже 1,85 млрд злотих.

Рис. 2.3 – Працевлаштування в зонах у 2022 році.

Джерело: складено автором на основі [22].

На кінець 2022 року інвестори, що діяли на території зон, займали 389 922 працівників, з яких понад 68% склали нові робочі місця, тобто створені підприємцями внаслідок реалізації нових інвестицій після отримання дозволу.

У 2022 році загальне зайнятість у підприємців, які мали дозволи на діяльність у зонах, зросла порівняно з 2021 роком лише на 869 працівників, тобто на 0,22%.

Найвища динаміка загального зайнятості відбулася в зоні слупській, де кількість посад зросла на 9,5%. На наступних позиціях знаходилися зони:

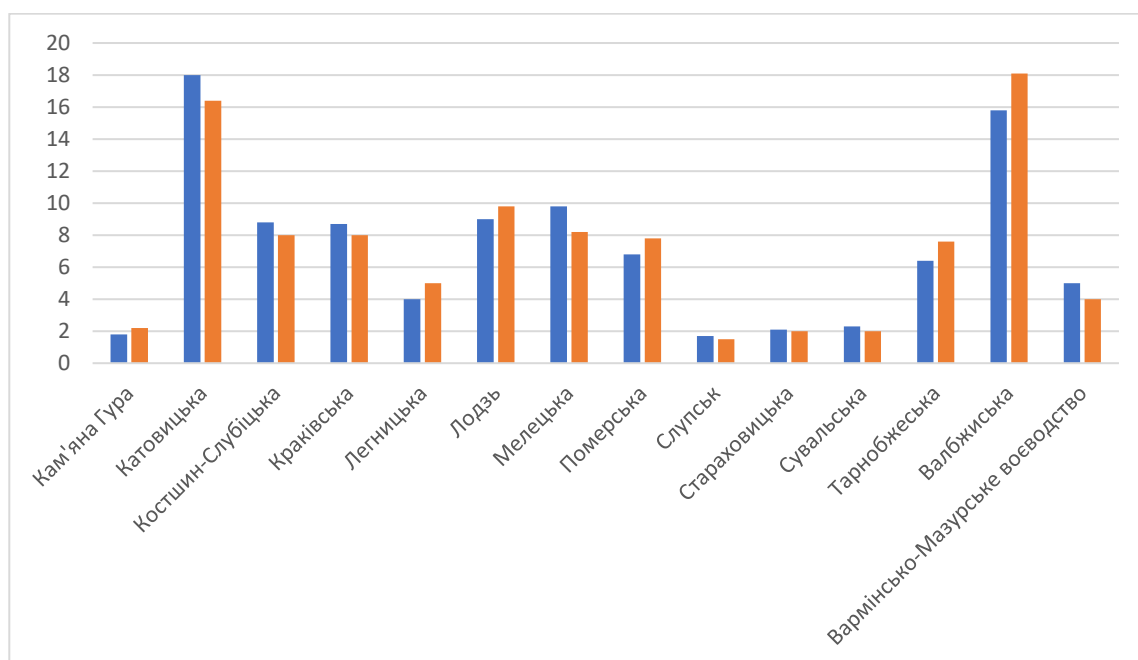
валбжиська і вармінсько-мазурська, в яких приріст загальної зайнятості був точно такий же і склав 3,4%. У зонах: катовицькій, краківській і стараховицькій загальна зайнятість була вища, ніж у 2021 році, але показник динаміки був невеликим і знаходився у межах від 100,2 до 101,8. У інших зонах показник динаміки зайнятості був менший за 100, що означає, що загальна зайнятість на кінець 2022 року зменшилася порівняно з рівнем 2021 року.

Найбільші спади відзначилися в зонах: поморській і tarnobrzaska, де кількість працівників загально зменшилася відповідно на 3,6% і 3,4%. У зоні поморській це було результатом відмови в дозволах для підприємця Mondi Świecie, який на кінець 2021 року мав понад 1200 працівників, а також обмеження зайнятості кількома підприємцями, зокрема скорочення понад 50 посад Meblik, MM Kwidzyn і SITS Industry. Зменшення зайнятості в зоні tarnobrzaska є наслідком відмови та відкликання від обігу всього 7 дозволів для підприємців, які на кінець 2021 року мали близько 500 працівників, а також значного обмеження зайнятості в підприємств: Liugong Dressta Machinery, Nowy Styl і Cell-Fast.

У абсолютних числах найбільший приріст загальної зайнятості порівняно з 2021 роком стався в зоні валбжиській. Зайнятість зросла на понад 2 тис., переважно завдяки інвестиціям підприємців: BSH Sprzęt Gospodarstwa Domowego, GKN Driveline Polska, ZF CV Systems Poland, Nord Systemy Napędowe і ABB Industrial Solution (Клодзько).

На наступних позиціях знаходяться зони вармінсько-мазурська і краківська, але у їхньому випадку прирости були більш ніж у дві третини менші, ніж у зоні валбжиській. У зоні вармінсько-мазурській кількість робочих місць на кінець 2022 року збільшилася на 670, а в зоні краківській - на понад 590.

Найбільший, бо перевищуючий 1 000 робочих місць, спад зайнятості відбувся в зоні поморській. Хоча підприємці, які на кінець 2022 року мали дійсні дозволи, збільшили загальну зайнятість, але відкликання з обігу семи дозволів, зокрема двох належать Mondi Świecie, призвело до того, що числові дані, що відображають результати діяльності зони поморської, не включають інвестицій, для яких на кінець 2021 року було вказано зайнятість понад 1,2 тис. працівників.

Рис. 2.4 – Частка зон у зайнятості у 2022 році.

Джерело: складено автором на основі [22].

Кількість нових робочих місць на кінець 2022 року зросла порівняно з 2021 роком на 3,4%, що призвело до збільшення на понад 8,6 тис. штатних одиниць.

Найбільша динаміка у створенні нових робочих місць відзначалася у Поморській зоні. Кількість нових робочих місць в цій зоні зросла на 18,5%.

Також помітну динаміку у створенні нових робочих місць зафіксовано у Слупській зоні. Кількість нових робочих місць в цій зоні зросла на 14,1%, переважно завдяки діяльності підприємців: Perla Polska і Perla Produkcja. Відносно великий приріст кількості нових робочих місць також відзначено у зонах: Легницькій (на 8,5%), Вармінсько-Мазурській (на 7,2%) і Валбжиській (на 6,9%), причому в Легницькій і Валбжиській з великою мірою це було результатом повторного врахування дозволів для: Volkswagen Motor Polska, Faurecia Wałbrzych і Tristone Flowtech Poland.

У абсолютних показниках найбільший приріст кількості нових робочих місць порівняно з 2021 роком відбувся у Валбжиській і Поморській зонах. У обох зонах кількість нових робочих місць зросла на понад 3 тис. З цього погляду виділяється також Легницька зона, з приростом понад 1 тис. робочих місць.

Спад кількості нових робочих місць відбувся в трьох зонах: Кам'яногірській, Сувальській і Тарнобрзкій, причому найбільше зменшення відбулося в Сувальській зоні, де кількість робочих місць, створених в результаті нових інвестицій, скоротилася на 5,7%.

В Україні історія функціонування Спеціальних економічних зон (СЕЗ) або Вільних економічних зон (ВЕЗ) багатогранна. Починаючи з кінця 90-х років, вони проходили через різні етапи – надання пільг, їх скасування, фази руйнування та відродження – залежно від політичних змін, законодавчих ініціатив та інших чинників. Зараз економічний стан України відзначається значним скороченням державного фінансування інноваційних проектів.

Протягом найближчого майбутнього, з ряду об'єктивних причин, не варто очікувати значного зростання інвестиційної активності з боку уряду. У такій ситуації стає актуальним створення сприятливого інвестиційного середовища для залучення іноземних інвесторів, що може стати ключовим фактором економічного зростання нашої країни. На сьогоднішній день обсяги міжнародної співпраці та розміри зовнішніх інвестицій залишаються недостатніми і не відповідають потребам вітчизняної економіки.

Варто відзначити, що інтереси інвесторів часто розходяться з пріоритетними напрямками розвитку економіки України. Наприклад, для іноземних інвесторів найбільш привабливими є галузі, такі як сільське господарство, металургія, деревообробка та хімічна промисловість. Іншими словами, закордонним інвесторам цікаві передусім можливості доступного та дешевого українського ринку сировини та висококваліфікованої робочої сили. Галузі, такі як машинобудування, приладобудування, будівництво та транспорт, які є важливими для економічного розвитку, залишаються недоінвестованими. Також інвестиції в агросектор та видобувні галузі становлять лише 2–3% від усіх інвестицій. Можна відзначити й певну територіальну нерівність у розподілі інвестицій.

До цього моменту найбільше інвестицій зосереджувалося у місті Києві та таких областях, як Дніпропетровська, Запорізька, Київська, Львівська, Одеська та

Харківська. У той час, коли у інших регіонах (наприклад, Чернівецькій, Полтавській, Тернопільській, Житомирській тощо) рівень інвестицій на одну особу значно (а навіть у десятки разів) відставав.

Табл. Б.1 містить дані щодо існуючих на сьогодні Спеціальних економічних зон (СЕЗ) в Україні.

Війна також негативно позначилася на економічному потенціалі неокупованих регіонів Донецька та Луганська. Спільноти на лінії зіткнення страждають від постійних обстрілів з боку окупаційної армії. Близькість до лінії фронту ускладнює приваблення інвестицій та сприяє відтоку населення за кордон та до інших регіонів України. Більшість промислових активів Донецької області залишилися на території, що не контролюється українськими владами, де розташовані найбільші вітчизняні підприємства чорної, кольорової та хімічної промисловості, важкої металургії. Значна кількість цих підприємств має стратегічне значення для України з точки зору обсягу, асортименту продукції чи її застосування у вітчизняному оборонному промислі, і також є джерелом доходів до державного бюджету. Більшість компаній, що залучають іноземні інвестиції, через бойові дії в регіоні та виникнення логістичних проблем втратили ринки збуту, включаючи на території, не контрольованій українським урядом в регіоні, перервали зв'язки з відповідними контрагентами.

Погіршення соціально-економічної ситуації в Донецькій області, як вказано у "Рейтингу інвестиційної привабливості регіонів", призвело до значного зниження інвестиційної привабливості регіону. Поточна надзвичайно складна ситуація в Донбасі, яка ще загострилася з повномасштабною війною в Україні, вимагає негайної реакції з боку уряду України та введення додаткових ефективних механізмів управління для прискорення економічного відновлення. Для вирішення таких проблем, як відсутність робочих місць, депресивні регіони, зниження інвестиційної привабливості східних регіонів України, Донецькій області потрібно надати статус пріоритетної зони розвитку та ввести спеціальний режим інвестиційної діяльності.

2.4. Перспективні напрямки створення та розвитку вільних економічних зон в Україні

Сьогодні Україна перебуває в складній економічній ситуації, спричиненій повномасштабною війною з Росією та наслідками пандемії коронавірусу COVID-19. Поява таких депресивних областей або регіонів породжує проблему широкого інвестування для подолання відставання у розвитку деяких територій.

Створення ВЕЗ дозволяє, принаймні частково, створити необхідні умови для приваблення інвестицій та структурних змін в економіці на основі інновацій та нових технологій. Звичайно, позитивний ефект СЕЗ в значній мірі залежить від компетентності уряду, ефективності існуючих інституцій (особливо державних), належного розуміння природи економічних зон як невід'ємних складових національної економіки, політики та стратегій розвитку.

Ідея дослідження полягає у формуванні мережі спеціальних економічних зон в Україні як регуляторних режимів для стимулювання інноваційних інвестицій для генерації ідей для нових продуктів та послуг, а також розвитку нових галузей з урахуванням спеціалізації регіонів. Режим поєднує систему стимулів, пільг та обмежень як основу для збереження балансу між інтересами бізнесу та держави з метою сприяння інноваційному розвитку України.

Введення режиму спрямоване на сприяння вивільненню економічного, промислового та інноваційного потенціалу регіонів, технологічній диверсифікації української економіки через розвиток високотехнологічних та середньо-високотехнологічних галузей, високотехнологічних послуг та креативних індустрій. Це вирішить стратегічні проблеми структурної та технологічної модернізації економіки та її інноваційного, науково-інтенсивного розвитку.

Світовий досвід показує, як ВЕЗ можуть стимулювати розвиток економіки в депресивних регіонах. Китай в цьому випадку є прикладом: у 1980 році вони створили чотири спеціальні економічні зони, що привернули значні приватні інвестиції, збільшивши їхню частку на 60% протягом року. Крім сприятливих умов

для бізнесу та податкових пільг, Китай також інвестував значні суми державних коштів у інфраструктуру та нові підприємства. Польща та інші країни світу також успішно розвивали свої спеціальні економічні зони. Україні важко повторити цей успіх через фінансові обмеження та корупційні ризики [25].

Для країн, які не мають достатньо коштів, можна взяти на увагу досвід США, де розвиток ВЕЗ здійснюється за участю приватного капіталу. Держава повинна забезпечити певні умови: ефективну судову систему, захист прав власності та детальне вивчення потенціалу регіонів, де планується створення ВЕЗ. Проте в Україні недієва судова система, корупція та недобросовісні підприємці, які бачать у ВЕЗ лише засіб отримання податкових пільг, ускладнюють цей шлях розвитку.

Починаючи з середини 1990-х років, в Україні було створено та функціонувало 12 спеціальних економічних зон і 9 територій пріоритетного розвитку зі спеціальним режимом інвестиційної діяльності (ТПР). Однак у 2005 році їх діяльність було припинено через низьку ефективність: податкові пільги призводили лише до втрати частини доходів у бюджеті, а також виявлено численні порушення законодавства.

Підприємства незаконно скористалися податковими та митними пільгами, порушуючи умови конкуренції та механізми ціноутворення. Експортні товари незаконно потрапляли на внутрішній ринок, унаслідок чого продукція інших виробників втратила конкурентоспроможність, і всі ці недоречності прикривалися хабарництвом чиновників. Експерти вважають логічним припинення діяльності спеціальних економічних зон в Україні через непослідовну та неясну для інвесторів та місцевої влади державну політику, а також через несправедливе податкове навантаження, де 10% населення мали преференції, тоді як решта відчувала податковий та адміністративний тиск.

Таким чином, ідея спеціальних економічних зон, яка виявилася успішною для інших країн, наразі виглядає як недосяжна для України через багато складнощів. Її втілення можливе лише після проведення широкомасштабних реформ, встановлення правової держави і припинення конфліктів. Інвестор

повинен мати впевненість у захисті своїх прав у суді, в тому, що всі гравці ринку діють за однаковими правилами, і що його інвестиції не пропадуть через економічну або законодавчу несправедливість. Ці питання вже давно піднімаються експертами, законодавцями та чиновниками, але вирішення нагромаджених проблем здається майже безнадійним.

На сьогоднішній день Україна знаходиться в складній економічній ситуації, спричиненій повномасштабною війною з Росією та наслідками пандемії коронавірусу COVID-19. Виникнення таких депресивних районів чи регіонів піднімає проблему ширшого залучення інвестицій для подолання відставання в розвитку деяких територій [26].

Світовий досвід, проаналізований у попередньому розділі, доводить, що створення спеціальних (вільних) економічних зон (ВЕЗ) у певних локальних територіях є досить ефективним у вирішенні цієї проблеми, формування яких базується головним чином на залученні іноземних інвестицій та наданні податкових, митних та інших пільг для підприємств, що діють у зоні.

Україна, як і будь-яка інша країна, прагне розвивати свою економіку, але не має достатнього власного капіталу, тому намагається залучити іноземних інвесторів, використовуючи спеціальні механізми фінансових стимулів, а саме, створення вільних економічних зон. Проте, серед досить успішного функціонування ВЕЗ в різних країнах світу, Україна може бути єдиним негативним прикладом використання такого надзвичайно ефективного способу підтримки місцевої економіки та залучення іноземних інвестицій.

Діяльність "зон" повинна підлягати постійному, суворому контролю та моніторингу. Функціонування ВЕЗ слід підходити обережно, враховуючи ефективність конкретних інвестиційних проєктів. За результатами попереднього періоду зафіксовано значну нерівномірність результатів між окремими ВЕЗ. Оптимальним є поєднання контролюючої та стимулюючої ролі держави в економіці шляхом впровадження індустріальних парків, які будуть організовані не на територіальній, а на функціональній основі, і за інвестиційними проєктами працюватимуть подібно до технологічних парків.

Метою індустриальних парків має бути модернізація існуючих і створення нових галузей промисловості. Механізм стимулювання в рамках індустриальних парків полягає у наданні пільг не територіям, а для реалізації конкретних проєктів. Це зробить діяльність індустриальних парків як ефективною, так і прозорою, доступною для державного контролю та незалежного аудиту на будь-якому етапі.

Ряд регіонів України мають сприятливі внутрішні та зовнішні умови для розміщення та розвитку ВЕЗ: наявність достатнього ресурсного потенціалу, вигідне транспортне та географічне розташування, високий науково-технічний потенціал тощо. Це, насамперед, актуальні території в:

- Волинській області (проєкт ВЕЗ "Інтерпроєкт-Ковель");
- Дніпропетровській області (проєкт ВЕЗ "Дніпроавіа");
- Закарпатській області (проєкт ВЕЗ "Закарпаття");
- Львівській області (проєкт ВЕЗ "Жовква", ВЕЗ "Мостиська", ВЕЗ "Яворів");
- Одеській області (проєкти ВЕЗ "Порто-Франко" та ВЕЗ "Аялин");
- Автономній Республіці Крим (проєкт ВЕЗ "Манганарі") [27].

ВЕЗ на Донбасі слід розглядати окремо, оскільки з 2014 року там триває війна. Російське вторгнення завдало значної шкоди економіці Донецької та Луганської областей, які до війни генерували близько 15% ВВП країни. Підприємства, що формували промислову потужність регіону, залишилися на окупованій території. Деякі з них були або викрадені, або вивезені до Росії.

Війна також завдала удару по економічному потенціалі неокупованих районів Донецької та Луганської областей. Громади на лінії зіткнення страждають від постійних обстрілів окупаційною армією. Близькість до лінії фронту унеможливорює залучення інвестицій та сприяє відтоку населення за кордон і до інших регіонів України.

Більшість промислових активів Донецької області залишилися на території, неконтрольованій українською владою, де розташовані найбільші вітчизняні підприємства чорної, кольорової та хімічної промисловості, важкого машинобудування. Значна кількість цих підприємств має стратегічне значення для

України з огляду на обсяги, асортимент продукції або її використання в оборонній промисловості країни, а також є джерелом доходу до державного бюджету [28,29].

Більшість компаній, які займалися залученням іноземних інвестицій, через бойові дії в регіоні та виникнення логістичних проблем втратили ринки збуту, у тому числі в неконтрольованих українським урядом районах, розірвали зв'язки з відповідними контрагентами [30,с.32,60].

Погіршення соціально-економічної ситуації в Донецькій області, як зазначено у "Рейтингу інвестиційної привабливості регіонів", призвело до значного зниження інвестиційної привабливості регіону.

Нинішня надзвичайно складна ситуація на Донбасі, яка лише посилилася з повномасштабною війною в Україні, вимагає негайного реагування з боку Уряду України та впровадження додаткових ефективних механізмів управління для прискорення економічного відновлення. Для вирішення таких проблем, як відсутність робочих місць, депресивні регіони, зниження інвестиційної привабливості східних регіонів України, Донецькій області необхідно надати статус території пріоритетного розвитку та запровадити спеціальний режим інвестиційної діяльності. Поняття "територія пріоритетного розвитку" має своє правове тлумачення.

Так, відповідно до ст. 415 Господарського кодексу України від 16.01.2003 № 436-IV, територія пріоритетного розвитку означає територію в межах міста або району, де склалися несприятливі соціально-економічні умови і на якій на підставах та в порядку, встановленому законом, запроваджується спеціальний режим інвестиційної діяльності з метою створення нових робочих місць.

Відповідно до Закону України від 24.12.1998 № 356-IV "Про спеціальні (вільні) економічні зони та спеціальний режим інвестиційної діяльності в Донецькій області" [31], території пріоритетного розвитку визначаються як території в межах міста або району, де склалися несприятливі соціально-економічні умови і вводиться спеціальний режим інвестиційної діяльності з метою створення нових робочих місць.

Слід зазначити, що території пріоритетного розвитку є одним із сучасних типів спеціальних режимів управління в Україні, який використовується нарівні зі спеціальними економічними зонами, технологічними та науковими парками.

Також варто зазначити стратегію економічного розвитку Донецької та Луганської областей до 2030 року, розроблену Міністерством з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій [32]. За цей час планується інвестувати щонайменше три мільярди доларів в економічну діяльність неокупованої території. Неокуповані частини Донецької та Луганської областей отримають статус територій пріоритетного розвитку. Підприємства будуть застраховані від військових ризиків, а бюджети 15 громад на лінії зіткнення зможуть залишати більше податків на своїй території.

В цілому, створення вільних економічних зон в Україні є одним з елементів перенесення фокусу управління соціально-економічними процесами на регіональний рівень. Це одна з форм ефективної організації регіонального економічного розвитку, яка співпадає з національним підходом до його реструктуризації та розширення незалежності регіонів.

Війна в Україні та події останніх років розділили життя країни загалом, а також вільні економічні зони зокрема, на два абсолютно різних періоди історії.

Якщо проаналізувати діяльність ВЕЗ в Україні до повномасштабної війни, можна виокремити наступні основні проблеми:

- недосконалість та практичне відсутність системних документів, які програмують та регулюють діяльність ВЕЗ в Україні. Тобто відсутня процедура надання пільг; пільги не розподіляються в залежності від розміру підприємств, що працюють в зонах; не розроблені реальні регіональні та галузеві програми розвитку для таких зон. А також з 2005 року, повне скасування пільгового оподаткування;

- складність, неоднозначність та багаторівнева система управління СЕЗ в Україні. Більшість цих зон були повністю контрольовані та керовані державними органами, які надавали пільги підприємствам на свій розсуд. З іншого боку, держава не створила необхідної інфраструктури для їхнього розвитку (наприклад, дороги);

– використання ВЕЗ для затінення економіки. Ці недоліки свідчать про те, що жодна з характеристик вільної економічної зони в Україні не виконується. Це призводить до того, що основна мета (приваблення іноземних інвестицій) не реалізується, і ВЕЗ в Україні, окрім назви, насправді не є вільними.

На сьогодні ці проблеми не зникли, а навпаки, поглибилися, оскільки станом на 69-й день війни, тобто 03.05.2022 року, через руйнування інфраструктури від війни з Росією, Україна вже втратила понад 88 мільярдів доларів. Загалом, збитки української економіки, включаючи прямі та непрямі (такі як зниження ВВП, зупинення інвестицій, відтік робочої сили), становлять від 564 мільярдів до 600 мільярдів доларів.

Найбільший приріст збитків протягом останнього тижня спричинений новими пошкодженнями та руйнуванням залізничної інфраструктури, медичних закладів та майна підприємств. Загалом, під час 62 днів війни Росії проти України, пошкоджено, знищено або захоплено принаймні 23 574 кілометри доріг, 32 мільйони квадратних метрів житла, принаймні 535 дитячих садків, принаймні 866 середніх, вищих та вищих навчальних закладів, 231 медичний заклад, 173 фабрики та підприємства. Крім того, війна пошкодила 75 офісних будівель, 277 мостів і містових переходів, 11 військових аеродромів, 11 аеропортів та два порти. Найбільше пошкоджень було зафіксовано в Донецькій, Луганській та Харківській областях [33].

Згідно з головою Комітету Верховної Ради з економічного розвитку, Д. Наталух, сьогодні Україні потрібно "введення нової категорії у законодавстві та створення нового інструменту, який має бути" станом надзвичайної ситуації. Ми можемо обговорювати назву, так званий варіант формулювання, щоб не давати недобросовісним людям підстави для зловживання форс-мажором, називати його "періодом спеціальних заходів в економіці" або щось інше "[34]. Вільні економічні зони також можуть бути такими інструментами. Позитивний досвід зарубіжних країн показує потенціал цієї галузі економічного розвитку в ринковій економіці та дефіциту внутрішніх інвестиційних ресурсів.

Після аналізу можна сформувати оптимальну концепцію СЕЗ для ефективного функціонування вільних економічних зон в Україні (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Оптимальна концепція ВЕЗ в Україні

1.	приваблення інвестицій у інновації, у основні галузі, у індустріалізованих регіонах, у дослідженнях, у сфері сучасних послуг з створенням нових робочих місць
2.	децентралізація економічної діяльності, яка вже почалася в Україні, повинна призвести до зміни регіональної політики держави та забезпечити передачу повноважень від керівництва СЕЗ на окремі території та місцеві органи влади
3.	внесення відповідних змін до законодавства щодо гнучкої диференційованої системи пільг для іноземних інвесторів з урахуванням особливостей ресурсного потенціалу регіону
4.	для привертання стратегічних іноземних інвесторів необхідно надавати державні гарантії стабільної роботи іноземного капіталу в довгостроковій перспективі

Створення та розвиток вільних економічних зон (ВЕЗ) є важливим елементом економічної політики, спрямованим на стимулювання інвестицій, створення робочих місць та регіональний розвиток. Польща має успішний досвід у цьому напрямку, що може бути корисним для України.

Одним з ключових успіхів Польщі є створення індустріальних парків та кластерів, спеціалізованих на певних галузях, таких як автомобільна промисловість, електроніка та ІТ. Це сприяло концентрації ресурсів та підвищенню ефективності виробництва. Завдяки залученню інвестицій у різні сектори економіки Польща змогла знизити залежність від окремих галузей. Це, у свою чергу, підвищило стійкість економіки до зовнішніх шоків та забезпечило більш стабільне економічне зростання. Україна може зосередитися на створенні індустріальних парків у ключових галузях, таких як агропромисловість, енергетика

та інформаційні технології. Це може включати розвиток існуючих технологічних парків та створення нових спеціалізованих зон.

Польща запровадила привабливі податкові пільги для інвесторів у ВЕЗ, що включають зниження або скасування податку на прибуток, податку на майно та інших зборів. Під час економічної кризи в 1990-х роках країна запровадила податкові пільги, спрощені регуляторні процедури та спеціальні митні режими в СЕЗ. Це зробило країну привабливою для іноземних інвесторів, що сприяло притоку капіталу та створенню нових робочих місць. Наприклад, інвестори з Німеччини, Японії та США почали активно вкладати кошти в польські СЕЗ, що допомогло стабілізувати економіку. Україна може розглянути впровадження подібних податкових стимулів для залучення іноземних інвестицій, що допоможе знизити витрати для бізнесу і стимулювати розвиток нових підприємств у ВЕЗ.

Іншим важливим аспектом успіху Польщі є активна інвестиція в інфраструктуру, включаючи дороги, залізниці, аеропорти та комунальні послуги. Це значно покращило доступність і зручність ведення бізнесу у ВЕЗ. Україна може зосередитися на модернізації та розширенні інфраструктури в ключових регіонах, що може включати покращення транспортної мережі, енергетичної інфраструктури та зв'язку.

Польща також стимулювала розвиток науково-дослідних центрів та інноваційних підприємств у ВЕЗ, що сприяло підвищенню конкурентоспроможності. Україна може створювати спеціальні умови для розвитку науково-дослідних та технологічних парків, підтримуючи інновації та технологічні стартапи, що може включати співпрацю з університетами та науковими установами.

Підтримка малого та середнього бізнесу була ще одним важливим фактором успіху Польщі. Вони надавали фінансові та консультаційні програми у ВЕЗ. Україна може впровадити програми підтримки малого та середнього бізнесу, надаючи їм доступ до фінансування, навчання та консультацій, що сприятиме їхньому розвитку та інтеграції у ВЕЗ.

Польща успішно використовувала механізми державного і приватного партнерства (ДПП) для розвитку інфраструктури та залучення інвестицій у ВЕЗ. Україна може активно розвивати моделі ДПП, що дозволить залучати приватний капітал для реалізації великих інфраструктурних та інвестиційних проектів у ВЕЗ.

Завдяки всім цим факторам, СЕЗ допомогли Польщі не лише подолати кризові періоди, але й стати однією з найбільш динамічно зростаючих економік у Європі. Впровадження цих напрямків в Україні може створити сприятливі умови для економічного зростання, залучення інвестицій та покращення регіонального розвитку.

Враховуючи результати дослідження досвіду Польщі, пропонується прийняття певних управлінських стратегічних рішень, які спрямовані на розвиток ВЕЗ в Україні:

1) Визначення стратегічних локацій для ВЕЗ. Регіони з потенціалом для економічного зростання та розвитку інфраструктури є важливими для вибору. Пріоритетними можуть бути промислові регіони, порти та міста з високим потенціалом для інновацій та технологій. Врахування доступності транспортних шляхів, близькість до кордонів та наявність робочої сили буде корисним. Зокрема, у дослідженні розглядаються Волинська, Дніпропетровська, Закарпатська, Львівська, Одеська області.

2) Створення сприятливих умов для інвесторів. Введення податкових пільг, таких як зниження або звільнення від податку на прибуток, податку на майно та ПДВ на певний період, може стимулювати інвестиції. Спрощення адміністративних процедур для реєстрації бізнесу, отримання дозволів та ліцензій сприятиме залученню інвесторів. Впровадження спеціальних митних режимів, що дозволяють безмитний ввіз обладнання та сировини, полегшить ведення бізнесу.

3) Розвиток інфраструктури. Інвестиції у розвиток транспортної інфраструктури, включаючи дороги, залізниці, аеропорти та порти, сприятимуть поліпшенню логістики. Створення індустріальних парків з необхідною інфраструктурою, включаючи енергетичні, водопостачальні та комунікаційні

мережі, є важливим аспектом. Забезпечення наявності логістичних центрів та складів допоможе в ефективному управлінні ланцюгами постачання.

4) Підтримка інновацій та технологічного розвитку. Створення науково-дослідних парків та інкубаторів стартапів у ВЕЗ з належним фінансуванням та консультативною підтримкою стимулюватиме інноваційний розвиток. Співпраця між університетами, науковими установами та бізнесом сприятиме розвитку інноваційних проектів. Впровадження програм грантів та субсидій для дослідницьких і технологічних проектів підтримає нові ідеї та розробки.

5) Підтримка малого та середнього бізнесу. Програми мікрофінансування та надання доступних кредитів для малих та середніх підприємств сприятимуть їх розвитку. Консультаційна та навчальна підтримка, включаючи тренінги з підприємництва, фінансового планування та управління бізнесом, допоможе підприємцям ефективно управляти своїми бізнесами. Бізнес-інкубатори та акселератори для підтримки стартапів та нових підприємств будуть корисними для їх зростання.

6) Розвиток державного і приватного партнерства (ДПП). Використання механізмів ДПП для залучення приватних інвестицій у розвиток інфраструктури та проектів у ВЕЗ може бути ефективним. Розробка правової бази для регулювання та стимулювання ДПП забезпечить прозорість та взаємовигідні умови для обох сторін. Пілотні проекти ДПП у ключових секторах, таких як енергетика, транспорт та інфраструктура, можуть стати успішними прикладами для масштабування.

7) Прозора та стабільна регуляторна політика. Прозорість та передбачуваність регуляторної політики для інвесторів, включаючи стабільність законодавства та правил, є важливим аспектом. Захист прав інвесторів, включаючи арбітражні суди та інші юридичні інструменти, сприятиме залученню інвестицій. Відкритий діалог між урядом та бізнесом для обговорення і вирішення проблемних питань допоможе підтримати стабільність та довіру.

8) Експортна підтримка та міжнародна співпраця. Сприяння експорту продукції, виготовленої у ВЕЗ, через міжнародні угоди про вільну торгівлю та митні спрощення підвищить конкурентоспроможність українських товарів на

світових ринках. Участь українських ВЕЗ у міжнародних виставках та бізнес-форумах сприятиме залученню іноземних інвесторів. Агентства або відділи, що займаються просуванням ВЕЗ на міжнародному ринку, можуть допомогти у цьому процесі.

Ідея спеціальних економічних зон, яка є перспективною та успішною для інших країн, поки що для України виглядає як можливість із багатьма перешкодами. Її реалізація можлива лише після проведення системних реформ, утвердження верховенства права та завершення воєнних дій.

Вільні економічні зони стають все більш популярним інструментом для структурних змін та економічного розвитку. Існування зон у міжнародній практиці свідчить про недосконалість інституційного та регуляторного середовища в багатьох країнах, що важко подолати на національному рівні. Створення ВЕЗ дозволяє принаймні частково створити необхідне середовище для приваблення інвестицій та структурних змін у економіці на основі інновацій та нових технологій. Звичайно, позитивний ефект СЕЗ в значній мірі залежить від компетентності уряду, ефективності існуючих інституцій (особливо державних), правильного розуміння характеру економічних зон як необхідної частини національної економіки, політики та стратегій розвитку.

Ідея дослідження полягає в створенні мережі спеціальних економічних зон в Україні як регуляторних режимів для стимулювання інноваційних інвестицій для генерації ідей нових товарів та послуг, а також розвитку нових галузей з урахуванням спеціалізації регіонів. Режим поєднує систему заохочень, пільг та обмежень як основу для збереження балансу між інтересами бізнесу та держави з метою сприяння інноваційному розвитку України.

Введення режиму має на меті сприяти вивільненню економічного, промислового та інноваційного потенціалу регіонів, технологічній диверсифікації української економіки за допомогою розвитку високотехнологічних та середньо-високотехнологічних галузей, високотехнологічних послуг та креативних галузей. Це дозволить вирішити стратегічні завдання структурної та технологічної модернізації економіки та її інноваційного, наукоємного розвитку.

ВИСНОВКИ

В роботі було досліджено аналіз вільних економічних зон Польщі та досвід для України.

1) Фахівці Світового банку висловлюють свою думку щодо спеціальних економічних зон, розглядаючи їх як території з чітко визначеними межами, зазвичай з адміністративним центром та податковими пільгами для підприємств, які розташовані на цих територіях. Вони також виділяють експортно-промислові зони, які є окремими ділянками, призначеними для розвитку промисловості, виробництва та експорту, і мають більш ліберальну податкову та економічну політику, ніж загальні області країни. Пропонується класифікувати вільні економічні зони за різними критеріями, такими як розташування відносно державного кордону, характер об'єкта зонування, принцип організації, взаємодія з позазональною економікою, національна приналежність, масштаб та значущість вирішуваних завдань та функціональна спрямованість.

2) Специфіка вільних економічних зон залежить від таких факторів, як їх розташування, конфігурація, розмір території, якість ресурсів, а також особливості використання природних, економічних та інших умов для реалізації завдань держави щодо діяльності суб'єктів господарювання в цих зонах.

Вільні економічні зони (СЕЗ) виконують важливу роль у розвитку регіональних економік та привабливості іноземних інвестицій. Вони сприяють вирішенню проблем економічного та соціального розвитку регіону і забезпечують необхідну інфраструктуру. Переваги ВЕЗ перед іншими формами бізнесу полягають у швидкій адаптації національних умов підприємницької діяльності до міжнародних стандартів, що дозволяє ефективно використовувати залучений капітал.

Залучення іноземного капіталу, впровадження новітніх технологій і сприяння у торгівлі призводять до позитивних трансформацій в економіці регіону. Успішними є переважно ті організації, які мають участь іноземного інвестора.

Однак для досягнення успіху необхідно досконало спланувати майбутню діяльність, розробити всі економічні показники та підготувати план проекту на основі вивченого матеріалу.

3) Закон про спеціальні економічні зони набрав чинності в жовтні 1994 року. З того часу цей документ, разом з його поправками, служив основним правовим актом, який регулює діяльність СЕЗ в Польщі. Закон визначав Спеціальну економічну зону як "окрему, незаселену частину території Республіки Польща, створену відповідно до положень цього Закону, в межах якої може здійснюватися економічна діяльність згідно з визначеними тут правилами".

До кінця ХХ століття - загалом було створено 14 Спеціальних економічних зон, у тому числі 13 нових зон: СЕЗ Кам'яна Гура, СЕЗ Катовіце, СЕЗ Кострин-Слубіце, СЕЗ Краків, СЕЗ Легніця, СЕЗ Лодзь, Поморська СЕЗ, СЕЗ Слупськ, СЕЗ Стараховіце, СЕЗ Сувалкі, Тарнобрзеська СЕЗ ("Євро-Парк Віслосан"), СЕЗ Валбжих ("Інвест-Парк") і Спеціальна економічна зона Вармія та Мазурські.

4) На кінець 2022 року загальна площа зон була використана на 73,73%. Як і в попередні роки, найвищий рівень використання характеризувався зони Мельця (86,9%). На наступних трьох позиціях відбулися зміни порівняно з 2021 роком, і зона Сувалкі з результатом на рівні 84,99% обійшла зону Катовіце, де було використано 84,41% площі, та зону Тарнобржег, де рівень використання склав 82,11%.

У 2022 році найбільша кількість дозволів належала підприємцям, які працювали в катовицькій (315) та валбжиській (312) зонах. На ці дві зони припадало майже 29,8% всіх чинних дозволів на кінець 2022 року. На наступних позиціях були зони: мелецька (219 дозволів), лодзька (194) та тарнобрзеська (182). Усього на 5 згаданих зонах припадало понад 58% загальної кількості дозволів. На порівняння у 2021 році цей відсоток склав 57,8%.

Загальна кількість виданих дозволів з початку функціонування зон до кінця 2022 року становила 4 302, з них 2 196 було виключено з обігу через відкликання, закінчення строку, визнання недійсними або скасування. У 2022 році втратили чинність 93 дозволи, що на 8 дозволів менше, ніж у 2021 році.

У списку найбільших інвесторів відбулося кілька значущих змін, зокрема на позиції лідера. З третього на перше місце піднялася Mercedes-Benz Manufacturing Poland завдяки збільшенню інвестиційних витрат майже на 430 млн злотих. З десятого на шосте місце піднявся підприємець Група Азоти Поліолефіни, який протягом 2022 року інвестував понад 1,2 млрд злотих і був лідером у цій категорії. До першої п'ятнадцятки інвесторів, післярічної перерви, повернувся Volkswagen Motor Polska. Це стало можливим завдяки врахуванню в статистиці дозволу 1999 року, який на кінець 2021 року був визнаний застарілим через закінчення строку його дії. Відновлення цього дозволу дозволило підприємцю зайняти сьоме місце у рейтингу.

5) У 2022 році, так само, як у минулі роки, найбільший вклад у накопичену вартість інвестицій мали такі зони: валбжиська (22,33%), катовицька (18,66%) і лодзька (10,0%), тоді як найменший - зона слупська (1,58%) і стараховицька (1,59%).

Натомість найвищу динаміку інвестицій у 2022 році зафіксовано в краківській зоні, де інвестиційні витрати збільшилися порівняно з 2021 роком на 7,85%. Це було результатом діяльності підприємця Valeo Autosystemy, який протягом минулого року майже подвоїв загальну вартість своїх інвестицій у Скавіні та Хржанові.

На кінець 2022 року інвестори, що діяли на території зон, займали 389 922 працівників, з яких понад 68% складали нові робочі місця, тобто створені підприємцями внаслідок реалізації нових інвестицій після отримання дозволу.

У 2022 році загальне зайнятість у підприємців, які мали дозволи на діяльність у зонах, зросла порівняно з 2021 роком лише на 869 працівників, тобто на 0,22%.

Найвища динаміка загального зайнятості відбулася в зоні слупській, де кількість посад зросла на 9,5%. На наступних позиціях знаходилися зони: валбжиська і вармінсько-мазурська, в яких приріст загального зайнятості був точно такий же і склав 3,4%. У зонах: катовицькій, краківській і стараховицькій загальна зайнятість була вища, ніж у 2021 році, але показник динаміки був невеликим і

знаходився у межах від 100,2 до 101,8. У інших зонах показник динаміки зайнятості був менший за 100, що означає, що загальна зайнятість на кінець 2022 року зменшилася порівняно з рівнем 2021 року.

Кількість нових робочих місць на кінець 2022 року зросла порівняно з 2021 роком на 3,4%, що призвело до збільшення на понад 8,6 тис. штатних одиниць.

Найбільша динаміка у створенні нових робочих місць відзначалася у Поморській зоні. Кількість нових робочих місць в цій зоні зросла на 18,5%.

Також помітну динаміку у створенні нових робочих місць зафіксовано у Слупській зоні. Кількість нових робочих місць в цій зоні зросла на 14,1%, переважно завдяки діяльності підприємців: Perla Polska і Perla Produkcja. Відносно великий приріст кількості нових робочих місць також відзначено у зонах: Легніцькій (на 8,5%), Вармінсько-Мазурській (на 7,2%) і Валбжиській (на 6,9%), причому в Легніцькій і Валбжиській з великою мірою це було результатом повторного врахування дозволів для: Volkswagen Motor Polska, Faurecia Wałbrzych і Tristone Flowtech Poland.

б) Сьогодні Україна перебуває в складній економічній ситуації, спричиненій повномасштабною війною з Росією та наслідками пандемії коронавірусу COVID-19. Поява таких депресивних областей або регіонів породжує проблему широкого інвестування для подолання відставання у розвитку деяких територій.

Створення ВЕЗ дозволяє, принаймні частково, створити необхідні умови для приваблення інвестицій та структурних змін в економіці на основі інновацій та нових технологій. Звичайно, позитивний ефект СЕЗ в значній мірі залежить від компетентності уряду, ефективності існуючих інституцій (особливо державних), належного розуміння природи економічних зон як невід'ємних складових національної економіки, політики та стратегій розвитку

Вільні економічні зони стають все більш популярним інструментом для структурних змін та економічного розвитку. Існування зон у міжнародній практиці свідчить про недосконалість інституційного та регуляторного середовища в багатьох країнах, що важко подолати на національному рівні. Створення ВЕЗ дозволяє принаймні частково створити необхідне середовище для приваблення

інвестицій та структурних змін у економіці на основі інновацій та нових технологій. Звичайно, позитивний ефект СЕЗ в значній мірі залежить від компетентності уряду, ефективності існуючих інституцій (особливо державних), правильного розуміння характеру економічних зон як необхідної частини національної економіки, політики та стратегій розвитку.

Створення спеціальних економічних зон (СЕЗ) допомогло Польщі подолати кризові періоди та сприяти економічному зростанню. Завдяки податковим пільгам і спрощеним регуляторним процедурам СЕЗ залучили значні іноземні інвестиції, створивши нові робочі місця та стабілізуючи економіку. СЕЗ сприяли диверсифікації економіки, інвестуючи в різні сектори, знижуючи залежність від окремих галузей та підвищуючи стійкість до зовнішніх шоків. Розвиток інфраструктури покращив транспортну мережу та знизив логістичні витрати. Інвестори принесли нові технології та знання, модернізувавши виробництво й підвищивши продуктивність. Це сприяло інноваційному розвитку та конкурентоспроможності польських підприємств на міжнародному ринку. Таким чином, СЕЗ допомогли Польщі подолати кризи та стати однією з найдинамічніших економік Європи.

Враховуючи досвід Польщі, пропонується кілька стратегічних рішень для розвитку спеціальних економічних зон (СЕЗ) в Україні:

1. Вибір стратегічних локацій: Пріоритетними є регіони з потенціалом економічного зростання, такими як Волинська, Дніпропетровська, Закарпатська, Львівська, Одеська області.
2. Сприятливі умови для інвесторів: Введення податкових пільг, спрощення адміністративних процедур та спеціальні митні режими.
3. Розвиток інфраструктури: Інвестиції в транспортну інфраструктуру, створення індустріальних парків та логістичних центрів.
4. Підтримка інновацій: Створення науково-дослідних парків, інкубаторів стартапів, гранти та субсидії для технологічних проектів.
5. Підтримка малого та середнього бізнесу: Програми мікрофінансування, консультаційна підтримка, бізнес-інкубатори та акселератори.

6. Державне і приватне партнерство: Використання механізмів ДПП для залучення інвестицій у інфраструктурні проекти.

7. Прозора регуляторна політика: Забезпечення стабільності законодавства, захист прав інвесторів та відкритий діалог між урядом і бізнесом.

8. Експортна підтримка та міжнародна співпраця: Підтримка експорту, участь у міжнародних виставках та бізнес-форумах, просування СЕЗ на міжнародному ринку.

Ідея дослідження полягає в створенні мережі спеціальних економічних зон в Україні як регуляторних режимів для стимулювання інноваційних інвестицій для генерації ідей нових товарів та послуг, а також розвитку нових галузей з урахуванням спеціалізації регіонів. Режим поєднує систему заохочень, пільг та обмежень як основу для збереження балансу між інтересами бізнесу та держави з метою сприяння інноваційному розвитку України.

Введення режиму має на меті сприяти вивільненню економічного, промислового та інноваційного потенціалу регіонів, технологічній диверсифікації української економіки за допомогою розвитку високотехнологічних та середньо-високотехнологічних галузей, високотехнологічних послуг та креативних галузей. Це дозволить вирішити стратегічні завдання структурної та технологічної модернізації економіки та її інноваційного, наукоємного розвитку.

Таким чином, ідея спеціальних економічних зон, яка виявилася успішною для інших країн, наразі виглядає як недосяжна для України через багато складнощів. Її втілення можливе лише після проведення широкомасштабних реформ, встановлення правової держави і припинення конфліктів. Інвестор повинен мати впевненість у захисті своїх прав у суді, в тому, що всі гравці ринку діють за однаковими правилами, і що його інвестиції не пропадуть через економічну або законодавчу несправедливість. Ці питання вже давно піднімаються експертами, законодавцями та чиновниками, але вирішення нагромаджених проблем здається майже безнадійним. Проте імплементація досвіду Польщі для прийняття стратегічних рішень щодо створення та розвитку вільних економічних зон в Україні може зіграти ключову роль в повоєнному розвитку нашої держави.

Адже історія польських СЕЗ довела, що такі зони допомагають подолати економічні кризи, стимулюють економічне зростання, покращують інвестиційний клімат, забезпечують сталий розвиток, сприяють інноваційному розвитку та конкурентноспроможності підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. World Investment Report (2019), Special Economic Zones, United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), New York, Geneva. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/wir2019_en.pdf
2. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_643#Text.
3. Special economic zones: performance, lessons learned and implications for zone development. — The Multi-Donor Investment Climate Advisory Services of the World Bank Group (FIAS), 2008 URL: <https://www.wbginvestmentclimate.org/toolkits/investment.generation.toolkit/upload/SEZ.Report.April.2008.pdf>
4. United Nations Centre on Transnational Corporations Corporate Conduct and the Public Interest. URL: <https://www.routledge.com/United-Nations-Centre-on-Transnational-Corporations-Corporate-Conduct-and-the-Public-Interest/Hamdani-Ruffing/p/book/9781138896536>.
5. Special Economic Zone SEZ. — Financial Times LEXICON. URL: <http://lexicon.ft.com/Term?term=Special!Economic!Zone!!SEZ>
6. Special Economic Zone - Cambridge English Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/special-economic-zone>
7. Ustawa z dnia 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych (DzU 1994, nr 123, poz. 600). URL: <D19940600.pdf> (sejm.gov.pl)
8. Закон України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» від 13.10.1992 № 26730-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2673-12#Text>
9. *Про Концепцію* створення спеціальних (вільних) економічних зон в Україні : Постанова Кабінету Міністрів України від 14.03.1994 р. No 167, втратила чинність на підставі Постанови КМ України за No 1109 від

- 25.08.2004 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/167-94-%D0%BF/print1445682807847993>.
10. *Господарський кодекс України* від 16.01.2003 р. No 436-IV. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15/print1434202491012231>
11. *Вінник О.М. Господарське право : курс лекцій*. Вінник О.М. К. : Атіка, 2004. С. 624.
12. *Господарське право України : підручн. для студ. вищ. навч. закл.* Галянтич М.К., Грудницька С.М., Міхатуліна О.М. та ін. К. : МАУП, 2005. – С. 399-400; *Council Regulation (EEC) No 2504/88 of 25 July 1988 on free zones and free warehouses; Official Journal L 225, 15/08/1988 P. 0008 – 0013.* URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:31988R2504> та <http://policy.mofcom.gov.cn/english/flaw!fetch.action?id=6247f8f3-aeb1-42fb-94f3-c3ade6b0113f&pager.pageNo=35>, - С. 561-579.
13. *Крупка Ю.М. Господарське право України : навч. посіб. для дистанційного навчання / Крупка Ю.М. за наук. ред. Н.Р. Малишевої*. К. : Університет “Україна”, 2007. С. 275-281
14. *Господарський кодекс України*. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15/print1434202491012231>
15. *Щербина В.С. Господарське право: підручник*. Щербина В.С. К. : Юрінком Інтер, 2009. – С. 609; *Щербина В.С. Господарське право: підручник*. В.С. Щербина.– К. : Юрінком Інтер, 2013. С. 616-624.
16. Гусєв Ю.В. Поняття спеціальних (вільних) економічних зон і територій пріоритетного розвитку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. No 22/2015. С. 59–65. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/22_2015/13.pdf
17. Штань М.В. Державна стратегія управління спеціальними економічними зонами: автореф. дис. ... канд. економ. наук. Спеціальність 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством». К., 2016. 24 с.
18. Zeng, D.Z. *Special Economic Zones: Lessons from the Global Experience*. PEDL Synthesis Paper Series, No. 1. Private Enterprise Development in Low

- Income Countries (PEDL), 2016. URL:
https://assets.publishing.service.gov.uk/media/586f9727e5274a130700012d/PEDL_Synthesis_Paper_Piece_No_1.pdf
19. Zeng, D.Z. The Dos and Don'ts of Special Economic Zones. Washington: International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank, 2021. URL:
<https://documents1.worldbank.org/curated/en/700061638779538611/pdf/The-Dos-and-Don-ts-of-Special-Economic-Zones.pdf>
20. Тригуб С.О. Особливості вільних (спеціальних) економічних зон та їх вплив на стимулювання діяльності підприємств. Академічний огляд. Світове господарство. №1. 2010. URL:
<https://acadrev.duan.edu.ua/images/PDF/2010/1/20.pdf>
21. Dorożyński, Tomasz ; Świerkocki, Janusz. Specjalne strefy ekonomiczne w Polsce : doświadczenia i perspektywy, 2022.
22. Informację o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych. Stan na 31 grudnia 2022 r. SEJM RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ IX kadencja Prezes Rady Ministrów RM-060-153-23. Warszawa. 2023
23. Jarczewski, W. *Kontekst powstania SSE w Mielcu*, in: *Dziesięć lat doświadczeń...*, op. cit., p. 39
24. Micek, G. *Rozwój SSE Euro-Park Mielec*, in: *Dziesięć lat doświadczeń pierwszej polskiej specjalnej strefy ekonomicznej: Mielec 1995–2005*, in: B. Domański, K. Gwosdz (Eds.), Cracow, 2005, p. 49.
25. «Круглий стіл»: де політичні сили пропонують створювати вільні економічні зони. 2021. URL:
<https://www.slovoidilo.ua/2021/04/14/stattja/polityka/kruhlyj-stil-politychni-syly-proponuyut-stvoryuvaty-vilni-ekonomichni-zony>
26. Radchuk O. The idea of free economic zones: why they are in Ukraine, 2020. URL : <https://www.slovoidilo.ua/2020/11/13/kolonka/aleksandr-radchuk/ekonomika/ideya-vilnyx-ekonomichnyx-zon-navishho-vony-ukrayini>

27. Amelina, I.V. Popova, TL and Vladymyrov, SV (2018), Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny [International Economic Relations], Center for Educational Literature, Kyiv, Ukraine.
28. Claudio M. Radaelli European Integration Online Papers (EIoP) Vol. 8 (2019) N ° 16; <http://eiop.or.at/eiop/texte/2004-016a.htm> (access date: 10.03.2022)
29. Diakiv, R. (2019), Entsyklopediia biznesmena, eko nomista, menedzhera [Encyclopedia of Businessmen, Economist, Manager], International Economic Foundation, Kyiv, Ukraine.
30. Emerson M. & Movchan V. (Eds.). (2016). Pohlyblennja vidnosyn mizh JeS ta Ukrai'noju [Deepening of relations between the EU and Ukraine] - Kiev: Centr jevropejs'kyh politychnyh doslidzhen 'ta Instytut ekonomichnyh doslidzhen' ta politychnyh konsul'tacij [in Ukrainian].
31. Law of Ukraine "On Special Economic Zones and Special Regime of Investment Activity in the Donetsk Region" of December 24, 1998 No 356-IV
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/356-1#Text>
32. Strategy of economic development of Donetsk and Luhansk regions for the period up to 2030, approved by the order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 18.08.2021 No 1078-r. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/prozatverdzhennya-strategiyi-ekonom-a1078r>
33. Ukrainian edition of Deutsche Welle. Online edition. URL : <https://www.dw.com/en/kse-nepriami-vtraty-ekonomiky-ukrainy-cherez-viinu-siahaiut-600-miliardiv-dolariv/a-61614160>
34. Economic truth . Online edition. URL : <https://www.altogether.com.ua/columns/2022/02/23/682620/>
35. Radchuk O. The idea of free economic zones: why they are in Ukraine, 2020. URL : <https://www.slovoidilo.ua/2020/11/13/kolonka/aleksandr-radchuk/ekonomika/ideya-vilnyx-ekonomichnyx-zon-navishho-vony-ukrayini>
36. Strategy of economic development of Donetsk and Luhansk regions for the period up to 2030, approved by the order of the Cabinet of Ministers of Ukraine

- dated 18.08.2021 No 1078-r. URL:
<https://www.kmu.gov.ua/npas/prozatverdzhennya-strategiyi-ekonom-a1078r>
37. Fedorchak OV State assistance for the development of special economic zones in Ukraine, 2019. URL : <http://dv.lvivacademy.com/article/download/181485/182721>
38. World Bank. (2022). Innovation Policy: A Guide for Developing Countries: Washington, DC: The World Bank. Accessed: <http://documents.worldbank.org/curated/en/251181468340760891/pdf/548930PUB0E-PI11C10Dislosed061312022.pdf>
39. Willem, M. (2020), The Economics of European Integration: Theory, Practice, Policy, Ashgate Pub Ltd, Farnham, England.
40. The Formation of Innovative Economy of Ukraine in the Context of the European Union Association Agreement / Bulakh T., Lytvyn O., IvashchenkoO., Grynchak N. // Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development. 2020. Vol. 42. No. 1. P. 5—16.
41. State Statistical Service of Ukraine. (2019). Ukraine's foreign trade in in 2019. Express-Release. Accessed: <http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2020/02/15.pdf>
42. Modeling of the functional dependence of VAT tax liabilities on VAT input for enterprises [Electronic resource] / T. Bulakh, Y. Rusina, A. Koval, O. Lytvyn, O. Budiakova // International Journal of Scientific & Technology Research. 2020. Vol. 9 Is. 3, March. R. 5881—5886. Available at: <http://www.ijstr.org/research-paperpublishing.php?month=mar2020>
43. Diakiv, R. (2019), Entsyklopediia biznesmena, ekonomista, menedzhera [Encyclopedia of Businessmen, Economist, Manager], International Economic Foundation, Kyiv, Ukraine.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця 1. Огляд поширених типів спеціальних економічних зон

Назва	Визначення
Зони вільної торгівлі (Free Trade Zones)	ЗВТ (також відомі як вільні від комерційної діяльності зони) — це огорожені безмитні зони, що пропонують складські, складські та розподільні приміщення для торгівлі, перевантаження та реекспорту.
Експортно-промислові зони (Export Processing Zones)	ЕПЗ — промислові зони, орієнтовані переважно на зовнішні ринки. Вони пропонують фірмам умови вільної торгівлі та ліберальне регуляторне середовище. Загалом існує два типи EPZ: один — комплексний тип, відкритий для всіх галузей; інший — спеціалізований тип, відкритий лише для певних спеціалізованих секторів/продуктів.
Комплексні СЕЗ (Comprehensive Special Economic Zones)	Комплексні СЕЗ (також звані «багатофункціональні економічні зони») — це зони великого розміру, які мають поєднання різноманітних промислових, службових і міських операцій. У деяких випадках ці зони можуть охоплювати ціле місто або юрисдикцію, наприклад Шеньчжень (місто) і Хайнань (провінція) у Китаї.
Індустріальні парки (Industrial Parks)	Індустріальні парки (також звані «промисловими зонами») — це здебільшого промислові об'єкти. Деякі багатофункціональні зони, схожі на «комплексні спеціальні економічні зони» (перераховані вище), виходять, але зазвичай діють у меншому масштабі. Парки зазвичай пропонують широкий набір стимулів і переваг.
Митні зони (Bonded Area)	Митні зони (також відомі як «таможенні склади») — це спеціальні будівлі чи інші охоронювані зони, в яких товари можуть зберігатися, ними маніпулювати або

	<p>піддаватися виробничим операціям без сплати мита, яке зазвичай накладається. Певною мірою «територія митного кордону» схожа на «зону вільної торгівлі» або «вільний порт». Однак основна відмінність полягає в тому, що на «територію митного контролю» поширюються митні закони та правила, тоді як на «зону вільної торгівлі» ці положення не поширюються.</p>
<p>Спеціалізовані зони (Specialized Zones)</p>	<p>Спеціалізовані зони включають наукові/технологічні парки, нафтохімічні зони, логістичні парки та зони на базі аеропортів.</p>
<p>Екопромислові зони або парки (Eco-Industrial Zones or Parks)</p>	<p>Екопромислові зони або парки зосереджені на екологічних покращеннях з точки зору зменшення відходів і покращення екологічних показників фірм. Вони часто використовують концепцію «промислового симбіозу» та зелені технології для досягнення енергоефективності та ресурсоефективності. Враховуючи серйозні екологічні проблеми, все більше країн використовують цей новий тип зон.</p>

Джерело: складено автором на основі [17].

Таблиця 1. Показники діяльності спеціальних економічних зон України

Спеціальна економічна зона	Територія СЕЗ (га), термін дії (роки)	Пріоритетні види економічної діяльності	Заплановані інвестиції та нові робочі місця
“Донецьк”	м. Донецьк, Донецька обл., 466 га, 60 р.	Приладобудування, машинобудування, інноваційні проекти зі створення нових матеріалів та електротехніки	500 млн дол. 10 тис.
“Азов”	м. Маріуполь, Донецька обл., 315 га, 60 р.	Розвиток експедиційно-складської, транспортно-сервісної та виробничої сфери	400 млн дол. 10 тис.
“Закарпаття”	Ужгородський р-н, Мукачівський р-н Закарпатська обл., 737 га, 30 р.	Транспортна, експедиторська діяльність, митні послуги, обслуговування транзитних вантажів, пов’язані з ними фінансові функції	1300 млн дол., 10 тис.
“Інтерпорт Ковель”	м. Ковель, Волинська обл., 57 га, 20 р.	Транспортна, експедиторська діяльність, митні послуги, обслуговування транзитних вантажів, пов’язані з ними фінансові функції	18 млн дол., 300
“Миколаїв”	м. Миколаїв, 865 га, 30 р.	Машинобудування, суднобудування, оброблення деревини, виробництво промислових газів, перероблення пластмаси, будівництво, енергетика, зв’язок	650 млн дол., 33 тис.
“Порто- Франко”	м. Одеса, 32 га, 25 р.	Обслуговування транзитних вантажів, їх зберігання, сортування, пакування, доробка, надання транспортно-експедиторських та агентських послуг	78 млн дол., 250
Славутич	м. Славутич, Київська обл., 2 тис. га, 22 р.	Впровадження нових технологій, розвиток інфраструктури СЕЗ	118 млн дол., 2,4 тис.

		“Славутич”, поліпшення використання природних та трудових ресурсів тощо	
“Курортополіс Трускавець”	м. Трускавець Львівської обл., 774 га, 20 р.	Лікувально-оздоровчі комплекси, виробництво мінеральних вод, рекреаційний туризм, наукові дослідження в галузі охорони здоров'я	100 млн дол., 14,5 тис.
“Яворів”	Яворівський р-н Львівської обл., 116 тис. га, 20 р.	Видобування вуглеводів, харчова та легка промисловість, деревообробна та паперова промисловість, виробництво машин та устаткування, будівництво	277 млн дол., 7 тис.
“Рені”	м. Рені Одеської обл., 94 га, 30 р.	Обслуговування транзитних вантажів, їх зберігання, сортування, пакування, надання транс-портно-експедиторських та агентських послуг	58 млн дол., 2,6 тис.

Ім'я користувача:
Міжнародної економіки Москалюк Наталія

ID перевірки:
1016309179

Дата перевірки:
02.06.2024 01:13:00 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
02.06.2024 01:17:04 EEST

ID користувача:
100005722

Назва документа: КБР_Бакуновець А.С._Вільні економічні зони в Польщі досвід для України

Кількість сторінок: 59 Кількість слів: 13372 Кількість символів: 104142 Розмір файлу: 666.33 KB ID файлу: 1016105657

Виявлено модифікації тексту (можуть впливати на відсоток схожості)

6.06% Схожість

Найбільша схожість: 0.62% з джерелом з Бібліотеки (ID файлу: 1016000714)

4.64% Джерела з Інтернету 314 ..... Сторінка 61

3.89% Джерела з Бібліотеки 376 ..... Сторінка 64

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи 4

Підозріле форматування 42 сторінки